

PDF hosted at the Radboud Repository of the Radboud University Nijmegen

The following full text is a publisher's version.

For additional information about this publication click this link.

<http://hdl.handle.net/2066/93592>

Please be advised that this information was generated on 2017-12-06 and may be subject to change.

ROELOF DE WIJKERSLOOTH
DIESREDES 2000-2012

Deze bundel is een uitgave van de Radboud Universiteit Nijmegen en verschijnt op 24 mei 2012, bij gelegenheid van het afscheid van Roelof de Wijkerslooth als voorzitter van het college van bestuur. | De eindredactie was in handen van Machiel van Zanten. | De vormgeving is verzorgd door Nies en Partners bno, waarbij de teksten zijn gezet in de Mendoza Roman rtc. | Het binnenwerk is door Van Eck en Oosterink gedrukt op Da-Costa 90 grams papier en vervolgens door Boekbinderij Van Mierlo gebonden in natuurlinnen, gekapitaald en voorzien van een leeslint.

© 2012 Roelof de Wijkerslooth, Radboud Universiteit Nijmegen | Alle rechten voorbehouden. | Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, hetzij mechanisch, door (foto)kopieën, opnamen of enige andere manier zonder voorafgaande en schriftelijke toestemming van vermelde uitgevers.

ISBN 9789081914604

ROELOF DE WIJKERSLOOTH

DIES
REDES
2000-2012

WOORD VOORAF

TWAALF JAAR LANG HIELD ROELOF DE WIJKERSLOOTH TIJDENS DE ACADEMISCHE PLECHTIG-heid ter gelegenheid van de diesviering een toespraak. In dit boekje zijn deze toespraken verzameld. Ze vormen géén tijdsdocument van de staat van het wetenschappelijk onderwijs en onderzoek in het eerste decennium van de 21e eeuw. Daarover sprak hij in zijn nieuwjaarsredes. Zijn diestoespraken graven dieper. Twaalf jaar lang was de universiteit zijn onderwerp. Hij belichtte haar taak, haar belang voor de samenleving en haar recht op autonomie ten opzichte van de overheid.

Roelof de Wijkerslooth besteedt veel aandacht aan ‘de vorm’. Dat maakt het aangenaam om naar hem te luisteren. Om de toehoorders te boeien maakt hij graag gebruik van ‘raamvertellingen’: een narratieve techniek die veel in films en literatuur wordt gebruikt. Zo kan hij in één rede verschillende verhalen en anekdotes kwijt. Die haalt hij uit zijn eigen ervaringen, maar vooral uit de geschiedenis en de literatuur. We maken kennis met tal van historische figuren: de Griekse held Hector; de Deense koning Heriold; Graaf Willem II, die – dankzij de verkwanseling van Nijmegen aan zijn neef Otto II van Gelre – koning van het Heilige Roomse Rijk werd; en Maarten van Rossum, die Utrecht te hulp kwam, maar Den Haag plunderde. De Wijkerslooth haalt graag schrijvers aan: Homerus, Claudel, Bernard Schlink, A.F.Th. van der Heijden, Vestdijk, David Grossman. Hij citeert dichters: Piet Paaltjens en Gerrit Achterberg, van wie hij twee wonderschone gedichten in zijn toespraken opneemt. En soms laat hij zich verleiden om zelf dichterlijke zinnen te schrijven. ‘Vervolgens verdween hij [zijn oudere collega Van Dorp, red.] in een van de vele mistbanken die begin oktober de verminkte boorden van de Nieuwe Waterweg vol erbarmen aan het zicht weten te onttrekken.’ (2007).

DE KERNTAKEN: ONDERZOEK EN ONDERWIJS

Het gaat Roelof de Wijkerslooth om de inhoud. Hij heeft een duidelijke opvatting over de taak van de universiteit. Zijn eerste toespraak, in 2000, begint hij met het sprookje van de nieuwe kleren van de keizer. 'Iedere student, docent, onderzoeker of bestuurder wordt geacht alle voorgeschotelde – al dan niet wetenschappelijke – opvattingen met de daaraan verbonden toepassingen te onderzoeken op hun 'nieuwe-kleren-van-de-keizer-gehalte'. Maar vervolgens moet iedereen in de ogen van De Wijkerslooth er – net als de kleermaker – op doordachte wijze iets aan toevoegen en 'zo zelf onderwerp van een kritische beschouwing' worden. Zo ontstaat een 'kritische, wetenschappelijke, creatieve gemeenschap'.

Dat zegt hij in 2000. In 2011 vat hij dit samen in het beeld van 'Bensalem' uit het postuum verschenen werk van Francis Bacon, *Nova Atlantis*. In 'Bensalem' zijn grote groepen onderzoekers onafgebroken bezig ten nutte van de maatschappij hun kennis en inzichten te verbeteren. De Wijkerslooth benadrukt hier de noodzaak van praktische toepasbaarheid. De wetenschap moet een betere samenleving verwezenlijken. In 2010, na het vallen van het laatste kabinet-Balkenende, stelt De Wijkerslooth klip en klaar dat niet de politiek, maar de universiteiten de oplossing hebben voor de twee grote problemen van onze tijd: het verminderen van de sociale cohesie en het wegvallen van de economische groei. 'Het onderwijs van de gelijke kansen bevordert de sociale cohesie en het op innovatie gerichte onderzoek bevordert de economische groei.' Universiteiten moeten daar wel wat voor doen, zoals hij in 2004 zegt: 'Dus blijven werken aan de verbetering van ons onderwijs en onderzoek. In het onderwijs zal het er dan vooral om gaan de vrijblijvendheid en de uitvalpercentages terug te dringen. Bij ons voortreffelijke onderzoek moeten wij ervoor zorgen dat het meer geciteerd en toegepast wordt.'

DE KRACHT VAN DE ACADEMISCHE GEMEENSCHAP

Om haar kerntaken, wetenschappelijk onderzoek en onderwijs, te kunnen uitvoeren, moet de universiteit zelf een sterke academische gemeenschap zijn. Ze is een op academische waarden en tradities geschoelde gemeenschap. De Wijkerslooth illustreert dit in 2004 met het verhaal over Guy Pearson, een Franse collega uit zijn tijd bij Unilever, die als kind te vondeling was gelegd. Guy Pearson had als ultieme wens hoogleraar te worden. 'De universiteit was in zijn ogen de enige institutie die krachtig genoeg was om vreemde snuiters als hijzelf – slim maar van duistere komaf – in de armen te sluiten en het gevoel te geven erbij te horen.' Op de universiteit telt immers niet iemands afkomst, 'maar de

aanleg, de bereidheid en de inzet om de wetenschap en de maatschappelijke betekenis ervan, verder te brengen.’ En als De Wijkerslooth in 2010 constateert dat de Radboud Universiteit er buitengewoon goed voorstaat, hebben we dat vooral te danken aan onszelf: ‘Studenten en medewerkers, die – hoe verschillend onderling ook – verbonden door wetenschappelijke gedrevenheid en maatschappelijke betrokkenheid, gewoon vooruit willen, met zichzelf en met de samenleving.’ Een gemeenschap ook, zoals hij in 2006 zegt, ‘waar je alleen deel van kunt uitmaken als je er ook persoonlijk in investeert. Een gemeenschap die zo sterk moet zijn dat de universiteit als organisatie kan blijven voortbestaan ondanks het enorme verloop bij studenten en personeel dat voor een universiteit nu eenmaal kenmerkend is.’

ACADEMISCHE VRIJHEID

De leden van de academische gemeenschap die de universiteit is, moeten hun werk kunnen doen in academische vrijheid. De Wijkerslooth wordt niet moe dit thema telkens te benadrukken. ‘Wat werkelijk voor ons telt is dat wij in volstrekte vrijheid ons onderwijs kunnen geven en ons onderzoek kunnen doen.’ In 2008 behandelt hij het onderwerp uitgebreid. Hij laat zien dat de oudste vorm van academische vrijheid stamt uit de twaalfde eeuw, toen de universiteiten ontstonden. De gemeenschap van hoogleraren en studenten had toen de vrijheid zichzelf te besturen. Aan het einde van de achttiende eeuw ontstond een nieuw concept van de universiteit waarin onderwijs en onderzoek verbonden raakten. Toen ontstonden *Lehrfreiheit* en *Lernfreiheit*, de begrippen die, samen met de bestuurlijke autonomie, de academische vrijheid maken zoals wij die nu verstaan. Zoals de academische gemeenschap verplichtingen met zich meebrengt, geldt dat ook voor de academische vrijheid: ‘De universiteit zelf dient zorg te dragen voor een open onderzoeksklimaat, waarin onderzoekers zich beschermd weten, hun onderwerpen zonder zelfcensuur kunnen kiezen en hun vindingen kunnen openbaren. De onderzoekers dienen van dit voorrecht op een gewetensvolle en verantwoorde manier gebruik te maken.’

Waar de academische vrijheid wordt bedreigd, moet de universiteit pal staan. Daarvoor verwijst De Wijkerslooth de academische gemeenschap van de Radboud Universiteit naar haar eigen geschiedenis. Twee keer belicht hij daarom de heldenrol van de rector magnificus in oorlogstijd, Bernard Hermesdorf. Diens rol is in de geschiedenis van het universitaire verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog onderbelicht gebleven. Hermesdorf zorgde ervoor dat de loyaliteitsverklaring die de Duitse bezetter van alle studenten eiste, niet aan hen werd

voorgelegd. In april 1943 sloot Hermesdorf als rector magnificus de universiteit. Daar waar de Leidse hoogleraar Cleveringa de icoon werd van het universitaire verzet, had Hermesdorf dit ook verdiend. De trots op die held uit het verleden wil De Wijkerslooth de Nijmeegse academische gemeenschap meegeven.

EEN SPANNINGSVOLLE RELATIE

Voor De Wijkerslooth vormen de kerntaken – onderzoek en onderwijs – de academische gemeenschap en de academische vrijheid, de pijlers van de universiteit. Ze maken de universiteit tot wat ze moet zijn om haar taak voor de samenleving optimaal te kunnen uitoefenen. Maar met dezelfde samenleving, of liever: de politiek en de overheid, heeft de universiteit een spanningsvolle relatie. Die relatie is het kernthema van alle toespraken van De Wijkerslooth. Van de eerste tot de laatste.

In zijn eerste toespraak zet hij grote vraagtekens bij de opdracht aan de accreditatieraad, die dan op het punt staat te worden ingericht. Hij verbaast zich erover dat deze nieuwe raad zelf gaat bedenken wat de minimale standaarden dienen te zijn voor goed wetenschappelijk onderwijs. ‘Die standaarden worden, anders dan nu, dus niet meer bepaald door het collectief van wetenschappers of beroepsbeoefenaren, maar door een “onafhankelijke” raad die van niemand is en toch gezag moet zien te hebben.’ De Wijkerslooth stelt ‘dat hiermee vrijwel geruisloos afscheid genomen wordt van een voor universiteiten eeuwenoud uitgangspunt dat het de instelling is die als het ware geaccrediteerd is en niet de opleiding. Willem van Oranje gaf Leiden het recht een *universiteit* te stichten en niet het recht om een *opleiding* te beginnen.’ Opmerkelijk is het wel dat elf jaar later de Radboud Universiteit met de TU Delft, de oude Alma Mater van De Wijkerslooth, als eerste de instellingsaccreditatie toegewezen krijgt.

In zijn laatste rede, in 2012, constateert De Wijkerslooth, terugkijkend op de relatie tussen overheid en universiteit: ‘De laatste jaren is er sprake van een sterk aanzwellende stroom van regels, inspecties, verplichtingen en intermediaire organisaties die op onze universiteiten wordt losgelaten. Een verkeerde en onwenselijke ontwikkeling.’ In verschillende redes benoemt hij de kern van het probleem: het tanende vertrouwen tussen politiek en universiteiten.

Dat vertrouwen nam vanaf de jaren negentig af. Dat was een omslag ten opzichte van de in 1985 gepubliceerde nota 'Hoger Onderwijs: Autonomie en Kwaliteit' van de toenmalige CDA-minister Deetman. 'Daarin sprak de overheid', volgens De Wijkerslooth, 'onomwonden uit dat de universiteit als in de samenleving verankerde institutie veel beter borg kon staan voor goed onderwijs dan de overheid met al haar detailsturing ooit zou kunnen.' Hij noemt dat 'goed nieuws voor de Nederlandse universiteiten' en constateert dat dit gedachtegoed zeker vijftien jaar lang het overheidsbeleid rond universiteiten heeft bepaald. 'Het bracht universiteiten rust, zelfvertrouwen en beter onderwijs en onderzoek.' Hij vindt de nota zo belangrijk dat hij deze in drie van zijn twaalf toespraken noemt.

In de jaren negentig neemt langzaam maar zeker het vertrouwen in de instituties, het maatschappelijk middenveld af. Het geloof in de zegeningen van de markt komt ervoor in de plaats. In 2005 constateert De Wijkerslooth dat het gedachtegoed uit 1985, vertrouwen en eigen verantwoordelijkheid met als gevolg minder regels en vooral ook minder toezicht, verdwenen is. Hij karakteriseert een notitie van staatssecretaris Rutte over een nieuwe Wet op het hoger onderwijs, als 'meer regels, meer toezicht'. In 2006 hekelt De Wijkerslooth het inzicht dat het hoger onderwijs een organisatie is die zich aan moet passen aan de markt.

Niet alleen het vertrouwen van de overheid in de universiteiten verdwijnt in de ogen van De Wijkerslooth. Ook de financiering neemt af. Dat thema komt voortdurend terug. In 2002 vraagt hij de overheid: 'Draag er zorg voor dat onze activiteiten adequaat en stabiel gefinancierd worden zodat wij ons onderwijs en onderzoek nog verder kunnen verbeteren en uitbreiden'. In 2010 en ook in 2011 constateert hij dat Nederland minder dan het gemiddelde van de OESO-landen overheeft voor het hoger onderwijs en onderzoek. En dat, zo merkt hij vilein op, was al zo vóór de financiële crisis die in 2008 uitbrak. Zijn zorg voor en betrokkenheid bij het hoger onderwijs zijn in 2010 zo prangend dat hij een stemadvies geeft: 'Ik zou u dan ook in overweging willen geven in ieder geval te stemmen op een partij die het universitair onderwijs en onderzoek een warm hart toedraagt.'

ROELOF DE WIJKERSLOOTH ALS BRUGGENBOUWER

In zijn laatste rede schetst De Wijkerslooth de afstand tussen de werelden van de wetenschap en de politiek, die ook de verhouding tussen de wetenschapgedreven universiteit en de politiekgedreven overheid kleuren. 'Maar anders dan politiek en wetenschap zijn universiteit en overheid wél op elkaar aangewezen en moet die afstand worden overbrugd.'

Daar zijn bruggenbouwers voor nodig. Hij noemt ze: de drie à vier hoogleraren die er altijd wel in de Nederlandse kabinetten zijn te vinden. De fysica Angela Merkel in Duitsland. De oud-rector van de Bocconi Universiteit in Milaan, Mario Monti, met zijn professoren-kabinet in Italië. De Wijkerslooth noemt zichzelf niet. Het is zeker dat hij wel die bruggenbouwer tussen Nijmegen en Den Haag is geweest. Dat kon hij zijn omdat hij beide werelden kent en omdat hij een helder idee heeft over de taak van de universiteit voor de samenleving. Maar bovenal kon hij die bruggenbouwer zijn vanwege zijn intense betrokkenheid bij alle leden van de Nijmeegse academische gemeenschap. Dat zegt hij in de laatste woorden van zijn laatste diestoespraak:

‘Wat zo uiteindelijk bij mij beklijft, zijn de in al die jaren ondervonden hartelijkheid, collegialiteit en ongedachte vriendschap van voorgangers, collega’s, medewerkers, disgenoten, decanen, hoogleraren, studenten, portiers, promovendi en veel, heel veel anderen.’

Twaalf jaar lang was Roelof de Wijkerslooth roerganger van de Radboud Universiteit. De twaalf toespraken in dit boekje laten zich lezen als een betrouwbaar kompas voor iedereen, in en buiten de Nijmeegse academische gemeenschap, die betrokken is bij het universitaire onderwijs en onderzoek. Het gaat tenslotte om de toekomst van een van de oudste instituties ter wereld: de universiteit.

Prof. Bas Kortmann
Willem Hooglugt

2000

STUDENTEN: 13.676

DIPLOMA'S: 2.080

PROMOTIES: 185

MEDEWERKERS: 4.004

PUBLICATIES: 4.619

Roelof de Wijkerslooth

maakt zijn start als voorzitter van het college van bestuur. Hij is de opvolger van Tom Stoelinga, die met pensioen is gegaan. [1]

De universiteit vernieuwt haar **bètaopleidingen**. Ze krijgen allemaal drie varianten: de onderzoeksvariant, de maatschappelijke variant en de communicatieve/educatieve variant. De opleidingen worden breder zodat algemeen wetenschappelijke onderdelen binnen meerdere opleidingen kunnen worden ingebracht.

Mevrouw prof. Anne Cutler, hoogleraar Vergelijkende taalpsychologie en directeur van het Max Planck Institut für Psycholinguistik ontvangt de **Spinozapremie**. Cutler is toonaangevend in de ontrefeling van de menselijke mechanismen van spraakherkenning en -productie, en in de rol van klank bij de waarneming van woorden.

De nieuwe Nijmeegse wethouder **Paul Depla** in *KU-nieuws*: “Ik merk dat de universiteit geen aansluiting zoekt met de stad, en dat is jammer.”

*KU*nieuws wordt **VOX**. In oktober verschijnt het eerste nummer van het tweewekelijkse, onafhankelijke universiteitsmagazine *VOX*. De naam ‘Vox’ wijst terug naar het in 1927 opgerichte *Vox Carolina*. *Orgaan der Nijmeegsche studenten*. [2]

Decanen:

Faculteit der Theologie: prof. Hans van der Ven
 Faculteit der Filosofie: prof. Machiel Karskens
 Faculteit der Letteren: prof. Hans Bots
 Faculteit der Rechten: prof. Bas Kortmann
 Faculteit der Sociale Wetenschappen: prof. Jan Gerris
 Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica: prof. Sjoerd Wendelaar Bonga
 Faculteit der Medische Wetenschappen: prof. Peter Vooijs
 Faculteit der Managementwetenschappen: prof. Ben Dankbaar

De **‘Prekliniek 2000’** wordt opgeleverd. De renovatie van de gebouwen voor de medische opleiding is afgerond.

Kees Blom maakt zijn eerste buitenlandse reis als rector magnificus. Met een delegatie van de medische, sociale en letterenfaculteit bezoekt hij diverse universiteiten in Indonesië.

Op 27 oktober viert de universiteit haar **77e dies natalis**, voorlopig de laatste in oktober. Het college van bestuur heeft beslist dat de dies vanaf 2001 in mei wordt gevierd.

DE KLEERMAKER EN HET KIND

27 OKTOBER 2000

WELLICHT KENT U HET SPROOKJE VAN DE NIEUWE KLEREN VAN DE KEIZER. HET IS HET VERHAAL van een keizer die zo verzot is op mooie nieuwe kleren, dat hij met zijn veeleisendheid zijn wevers en kleermakers tot wanhoop drijft. Tot ieders opluchting melden zich dan bij het paleis twee vreemde types die beweren stoffen te kunnen weven die zo licht zijn dat je ze bij het dragen niet voelt en die zo fraai zijn dat alleen domme of voor hun ambt ongeschikte mensen dat niet zien.

Tegen een vorstelijke beloning worden zij aan het werk gezet en wekenlang zijn zij van 's ochtends vroeg tot 's avonds laat in de weer met ... niets. Van tijd tot tijd stuurt de keizer een vertrouweling om te kijken hoe het werk vordert. Zij zien natuurlijk niets, maar omdat niemand van hen voor dom of ongeschikt voor zijn ambt gehouden wil worden, weet iedereen te melden hoe prachtig de nieuwe kleren van de keizer wel niet worden.

Dan zijn de kleren klaar en besluit de keizer zich in zijn nieuwe ornaat aan het volk te tonen. Omdat ook de keizer niet voor dom of onbekwaam gehouden wil worden, laat hij zich in zijn nikserige gewaad hijsen en verlaat hij in zijn blootje het paleis, omringd en geprezen door dienaren die de onzichtbare sleep van zijn mantel vasthouden. Ook het volk juicht hem toe want de mare van zijn nieuwe kleren is de keizer vooruitgesneld. De stemming slaat om als een kind roept: "Mamma, de keizer loopt in zijn blootje." Het volk lacht de keizer uit, maar de hofhouding en de keizer zelf doen alsof ze het niet horen en lopen ongenaakbaar verder.

Ik vertel u dit om aan te geven hoe lastig en hoe prachtig de opdracht van een universiteit als de onze is. Want wie zich bezig wil houden met wetenschappelijk onderwijs en onderzoek, ontkomt er niet aan zowel de kleermaker (al dan niet van het bedrieglijke soort) als het kind te zijn uit het sprookje van Andersen.

Iedere student, docent, onderzoeker en bestuurder wordt geacht alle voorgeschotelde – al dan niet wetenschappelijke – opvattingen met de daaraan verbonden toepassingen te on-

derzoeken op hun 'nieuwe-kleren-van-de-keizer-gehalte'. Maar vervolgens wordt ook iedereen geacht aan dat fundament iets op doordachte wijze toe te voegen en zo zelf onderwerp van een kritische beschouwing te worden. Dat laatste vraagt moed, het eerste een kritische geest en beide vragen om een gedegen kennis van zaken. Met zo'n instelling heeft de Katholieke Universiteit Nijmegen de 77-jarige leeftijd bereikt en alleen met zo'n instelling zal onze universiteit ook honderd jaar en ouder kunnen worden. Sterker nog, meer dan ooit heeft onze samenleving behoefte aan zo'n kritische, wetenschappelijke, creatieve gemeenschap.

Immers, door de sterk gestegen wetenschappelijke en niet-wetenschappelijke productie en door de enorme versnelling van informatieoverdracht is de kans op verspreiding, acceptatie en toepassing van onbewezen of uit zijn verband gerukte theorieën en kletspraat sterk toegenomen. De keizer holt als het ware steeds vaker en steeds sneller in zijn blootje het marktplaats op, met als risico dat ook het kind dat normaal gaat vinden en de keizer een stevige longontsteking oploopt.

Dat is natuurlijk niet altijd zo geweest. Ooit had de wetenschap de tijd om zich over te geven aan gedegen theorievorming zonder dat er zoiets op de loer lag als verspreiding van de verworven kennis op grote schaal, laat staan de toepassing daarvan.

Aristoteles bijvoorbeeld ging er in zijn embryologie van uit dat de rol van het vrouwelijk organisme beperkt was tot het leveren van voedingsstoffen om het embryo te laten groeien.

Het duurde vijfhonderd jaar voordat de uit Pergamum afkomstige Romeinse keizerlijke lijfarts Galenus zijn 'tweezadentheorie' ontwikkelde, waarin hij onderkende dat voor de vorming van een embryo zowel mannelijk als vrouwelijk 'zaad' nodig is. Zo'n 1.100 jaar geleden werden Galenus' inzichten opnieuw ontdekt en leek het er zelfs op dat zijn opvattingen het onderspit moesten delven en verdrongen werden door de embryologie van ... jawel, Aristoteles. Ook net opnieuw ontdekt. Dat schoot dus lekker op!

In ieder geval hadden slechts heel weinig mensen weet van al deze opvattingen, en nog minder hadden er baat bij of last van. Een enkele ongelukkige die als ketter veroordeeld werd natuurlijk uitgezonderd.

In onze tijd is dat wezenlijk anders. Wetenschappelijke theorieën kunnen snel verspreid, geaccepteerd en toegepast worden. Soms ondoordacht en te snel. Dat kan goed fout gaan en echt niet alleen in de bètawetenschappen.

Neemt u bijvoorbeeld een eenvoudig aan de economische wetenschap ontleend paradigma als: ‘concurrentie bevordert de kwaliteit en leidt tot lagere prijzen’. Economen weten dat dit slechts onder bepaalde voorwaarden opgaat en ondernemers weten dat aan die voorwaarden slechts zelden voldaan wordt.

Twee weken geleden ontspoorde in Engeland een hogesnelheidstrein, met alle gevolgen van dien. De oorzaak waren gebroken rails, als gevolg van tekortschietend onderhoud van het railnet. De verantwoordelijke directeur nam onmiddellijk ontslag. De volkswoede richtte zich mede daardoor niet zozeer tegen hem, maar tegen het feit dat de Engelse overheid het eerdergenoemde paradigma omarmd had en op British Rail had losgelaten. In dit geval lachte het volk niet meer om deze nieuwe kleren van de keizer, maar het volk morde.

Maar ook rond universiteiten gebeuren opmerkelijke dingen. Dan doel ik niet op alle discussies over bachelors en masters, maar op iets anders, wat tot nu toe door iedereen zo vanzelfsprekend werd gevonden dat er nauwelijks een inhoudelijk gesprek in bredere kring over gevoerd is. Dat is het voornemen van de minister om zo snel mogelijk over te gaan tot de accreditering van alle opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs en het hoger beroepsonderwijs.

Een nog te vormen accreditatieraad moet een soort programma van eisen ontwerpen waar een wo- of hbo-opleiding in algemene zin aan moet voldoen. Visitatie- of accreditatieorganisaties die die uitgangspunten tot de hunne maken, krijgen vervolgens het recht accreditaties te verlenen.

Instellingen zijn verplicht hun opleidingen iedere vijf jaar te laten accrediteren, maar zijn wel vrij om zelf een accreditatieorganisatie te kiezen, mits deze – als gezegd – door de accreditatieraad erkend is. Lukt het niet om accreditatie te verkrijgen, dan vervallen alle rechten die aan die opleiding verbonden zijn, zoals het diplomeringsrecht, de bekostiging en de studiefinanciering.

Wat is hier nu zo opmerkelijk aan? Allereerst is dat de mogelijke opdracht aan de accreditatieraad om zelf te bedenken wat de minimale standaarden dienen te zijn voor goed wetenschappelijk onderwijs enerzijds en goed hoger beroepsonderwijs anderzijds. Die standaarden worden, anders dan nu, dus niet meer bepaald door het collectief van wetenschappers of beroepsbeoefenaren, maar door een ‘onafhankelijke’ raad die van niemand is en toch gezag moet zien te hebben.

Maar even opmerkelijk is het feit dat hiermee vrijwel geruisloos afscheid genomen wordt van een voor universiteiten eeuwenoud uitgangspunt dat het de instelling is die als het ware geaccrediteerd is en niet de opleiding. Willem van Oranje gaf Leiden het recht een *universiteit* te stichten en niet het recht om een *opleiding* te beginnen. Tot op de dag van vandaag staan dan ook alle door de overheid erkende universiteiten in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek expliciet vermeld.

Als in de middeleeuwen de vorst een stad de stadsrechten ontnam, ontstond daar toch behoorlijk wat deining over. Is het aanzien van de overheid dan zo gedaald dat niemand meer wakker ligt van dit soort maatregelen of zijn het juist de instituties die door zichzelf en door anderen niet meer serieus genomen worden? Of is er te veel ‘masterkaf’ tussen het ‘doctoraalkoren’ gekomen? Is een sanering, een witwasoperatie op zijn plaats? Hoe loopt dat af? En hoe liep zo iets vroeger eigenlijk af?

Dat laatste kan ik u zeggen. In 1310 verklaarde de Duitse koning Hendrik VII alle eerder aan Gelderse steden verleende stadsrechten ongeldig, met uitzondering overigens van het stadsrecht van Nijmegen, dat in 1230 door de Duitse keizer verleend was. De meeste overige stadsrechten waren ongeveer in dezelfde tijd verleend door de Gelderse graaf Otto II. Een soort grafelijke u-bocht dus. Maar gelijktijdig met de intrekking gaf koning Hendrik VII de graaf van Gelderland de expliciete bevoegdheid opnieuw tot verlening over te gaan, hetgeen in 1312 inderdaad gebeurde. De u-bocht was gewit!

Wel, de keizer heeft dus nieuwe kleren aan en heeft zojuist met een spurt zijn paleis verlaten. Over zo’n week of twee passeert hij de ministerraad. Te ver weg dus om te zien of hij in een aerodynamisch pak is gehesen of dat hij toch gewoon in zijn blootje loopt.

De Katholieke Universiteit Nijmegen zal zijn tocht kritisch en creatief volgen, maar vooral datgene blijven doen wat wij al 77 jaar doen:

- het verrichten van grensverleggend wetenschappelijk onderzoek dat op verantwoorde wijze zijn toepassing kan vinden;
- het verzorgen van opleidingen die wetenschappelijk zijn, en tegelijkertijd studenten kwalificeren voor de arbeidsmarkt.

Ouder worden wij en wijzer, maar dankzij die dubbele spagaat ook leniger!

2001

STUDENTEN: 14.390

DIPLOMA'S: 2.019

PROMOTIES: 214

MEDEWERKERS: 4.173

PUBLICATIES: 4.832

[1]

In haar **Strategisch Plan 2001-2005** spreekt de Katholieke Universiteit Nijmegen de ambitie uit om met 'haar onderzoek en onderwijs een vooraanstaande positie in te nemen in de nationale en internationale wetenschappelijke wereld'. Daarom kiest ze radicaal voor kwaliteit. De universiteit wil een vrijplaats zijn voor wetenschappelijk onderzoek dat leidt tot nieuwe

kennis. Ze koppelt academisch onderwijs aan wetenschappelijk onderzoek en profileert zich als ‘een studentgerichte onderzoeksuniversiteit’.

De Katholieke Universiteit Nijmegen wint de **Hoger Onderwijs Emancipatieprijs** van het ministerie van OCW. Ze kan een bedrag van 100.000 gulden besteden aan de versterking van de positie van vrouwen op de universiteit.

Begin november organiseert de universiteit de conferentie ‘**Hoogwater verbindt**’. Wetenschappers uit vele disciplines, politici en direct betrokkenen uit de steden van de Euregio langs Rijn en Waal spreken drie dagen over de bedreigingen en kansen die het wonen en werken aan de rivier bieden. De universiteit opent een speciaal ontworpen ‘watersite’.

Bij een verkeersongeval in Duitsland komen **prof.**

Jos de Waele en de studenten **Boukje Niewold** en **Roos de Jong** om het leven. Ze waren samen met zes andere studenten en begeleiders op weg naar Pompeii om daar opgravingen te doen.

Het voormalig **klooster Soeterbeeck** in Ravenstein wordt in gebruik genomen als universitair conferentiecentrum. Het openingsweekend met rondleidingen trekt veel bezoekers, ook uit de omgeving. Ze willen het tot dan toe niet-toegankelijke slotklooster wel eens van binnen zien. [2]

Prinses Margriet opent de **Researchtoren**, het nieuwe onderzoeksgebouw waar wetenschappers op het gebied van de moleculaire wetenschappen op

Decanen:

Faculteit der Rechtsgeleerdheid: prof. Tijn Kortmann volgt zijn broer, prof. Bas Kortmann, op.

Faculteit der Medische Wetenschappen/UMC St Radboud: prof. Cees van Herwaarden volgt prof. Peter Vooijs op.

[2]

[3]

zoek zijn naar de ontrafeling van de geheimen van het leven. In het markante gebouw verbindt een trap in de vorm van een dubbele helix de verdiepingen met elkaar. [1]

Felix Limo wint de **Zevenheuvelenloop** in een recordtijd van 41.29, een tijd die pas in 2010 zal worden verbeterd. [3]

DE VREDE GEWONNEN, DE UNIVERSITEIT GERONNEN

17 MEI 2001

ALS DE BRILJANTE JURIST PROFESSOR GERARD NOODT UIT NIJMEGEN VERTREKT, HOUDT DE universiteit op te bestaan. Maar onze collega's van de juridische faculteit kunnen gerust zijn: het is niet zo dat zij een eminent geleerde in hun gelederen over het hoofd hebben gezien. Deze fatale gebeurtenis speelde zich af in 1679. De studenten kwamen al sinds het rampjaar 1672 niet meer naar het gebouw van 'de Illustere School', die sinds 1654 gevestigd was in de huidige Commanderie van St. Jan. Het geld was op en de docenten waren vertrokken. Zelfs de vredesonderhandelingen die in 1676 in deze stad werden gehouden en die toch tot een mooi Europees vredesverdrag hebben geleid, konden Nijmegen als universiteitsstad niet redden. De Gerard Noodtstraat is een van de weinige herinneringen aan die tijd.

Harderwijk, dat enige jaren eerder met Nijmegen en Zutphen had gestreden om de universitaire eer, werd zo weer de enige Gelderse universiteitsstad. Zoals Leiden de zetel van de universiteit van Holland en Zeeland werd en niet Middelburg. De universiteit van Utrecht kwam in Utrecht en niet in Amersfoort. Die van Friesland kwam in Franeker en die van Groningen in Groningen.

Universiteiten behoren met de kerk tot de oudste instituties, maar kunnen als instelling ook verdwijnen. Soms door gebrek aan studenten en geld, zoals in Nijmegen in de zeventiende eeuw. Soms ook door overheidsingrijpen. De universiteiten van Harderwijk en Franeker zijn in de Franse tijd verdwenen en ook Utrecht werd – zij het voor even – opgeheven.

En honderd jaar later was het in Utrecht weer bijna raak. Zo diende volgens onze ietwat bevooroordeelde Utrechtse collega's de katholieke voorman Schaepman ooit een motie in om de Utrechtse universiteit op te heffen om ruimte te maken voor een katholieke universiteit in die stad. Dan hadden we geen KUN gehad, maar een KUU.

Maar het werd dus Nijmegen en we vieren vandaag onze 78e dies. We hebben dit niet zomaar bereikt. Enorme inspanningen van de katholieke gemeenschap, waar onze uni-

versiteit uit is voortgekomen, en niet aflatende inspanningen en inzet van vele universitaire medewerkers en alumni liggen hieraan ten grondslag.

Een mooi voorbeeld daarvan is de actie rond het behoud van tandheelkunde in de tweede helft van de jaren tachtig. De Nijmeegse Tweede Kamerleden Ad Lansink en Loek Hermans wierpen zich op als ware Nijmeegse kampioenen en het was mede aan hun optreden te danken dat sluiting werd voorkomen. De prijs was wel een aanzienlijke reductie van de opleidingscapaciteit. Toch een wat grimmige herinnering als je je realiseert hoeveel inspanning er thans nodig is om die opleidingscapaciteit weer opnieuw op te bouwen.

Maar de tijden veranderen. Dezelfde Loek Hermans, die als Kamerlid opkwam voor het institutionele Nijmeegse belang, spreekt nu als minister van Onderwijs over de-institutionalisering van de universiteit, steunt de ontwikkeling van een digitale universiteit en laat het beginsel van de vestigingsplaats los in een wetsvoorstel dat nu bij de Raad van State ligt. De universiteit als plaatsgebonden instituut ligt onder vuur. Maar op hetzelfde moment werkt de overheid toch ook weer aan allerlei wetgeving die juist beoogt de handel en wandel van de universiteit als instituut te beheersen.

Dat soort tegenstrijdige signalen van de kant van de overheid dwingt ons om opnieuw stil te staan bij wat onze kernopdracht is als Katholieke Universiteit Nijmegen. We doen dat in de besprekingen over het Strategisch Plan, dat nu in concept voor ligt. Daarin kiezen we voor het behoud van onze brede basis en onze bijzondere grondslag en vooral voor de verdere versterking van de kwaliteit van ons onderwijs en onderzoek, waarmee wij in Nederland en Europa tot de top willen behoren. Wij kiezen uitdrukkelijk niet voor een groeiscenario.

Met die uitgangspunten zien wij de toekomst van onze prachtige universiteit met vertrouwen tegemoet, ook al staan ons woelige tijden met veel veranderingen te wachten. Ook al is de overheidsbijdrage per universitair student sinds 1980 met meer dan dertig procent gedaald. Ook al hebben wij te maken met een zeer krappe arbeidsmarkt.

En laten we eerlijk zijn: staan wij er niet veel beter voor dan die eerste universiteit van Nijmegen, die na het rampjaar aan gebrek aan studenten en geld te gronde ging?

O ja ... misschien wilt u nog weten waar professor Gerard Noodt naartoe ging. Die ging naar Franeker, de universiteit die uiteindelijk door de Fransen werd gesloten omdat de diploma's daar verkocht werden. Die bron van inkomsten zullen we in Nijmegen zeker niet aanboren, hoe groot onze financiële nood ook worden mag.

2002

STUDENTEN: 15.254

DIPLOMA'S: 2.153

PROMOTIES: 193

MEDEWERKERS: 4.250

PUBLICATIES: 4.011 *

Koningin Beatrix opent het **F.C. Donders Centrum**. Al het Nijmeegse hersenonderzoek is in dit centrum bij elkaar gebracht. Het beschikt over de modernste onderzoeksapparatuur, waaronder een MRI-scanner van 3 tesla, de eerste in Nederland. [1]

In het jaar van de moord op **Pim Fortuyn** publiceert het **Jaarboek Parlementaire Geschiedenis**

2002 een brief van de negentienjarige Fortuyn aan Norbert Schmelzer, destijds fractievoorzitter van de Katholieke Volkspartij (kvp). De brief is gevonden in het kvp-archief van het Katholiek Documentatie Centrum. In de brief, die hij als eindexamenkandidaat schreef, vraagt Fortuyn de politicus wat de mogelijkheden in de politiek zijn.

De **Katholieke Universiteit Nijmegen** is dit jaar de **snelste groeier** van alle universiteiten. De gemiddelde groei van de Nederlandse universiteiten is 2,8 procent. Het aantal Nijmeegse studenten groeit met 12,7 procent.

Het **Honours Programma** gaat van start. Het is bedoeld voor gemotiveerde en getalenteerde studenten die over de grenzen van het eigen vakgebied willen kijken. Al direct mag dit extra onderwijsprogramma zich verheugen in een grote be-

langstelling: ruim driehonderd studenten geven zich op.

Alle faculteiten voeren het **bachelor-mastersysteem** in. Per 1 september biedt de universiteit 43 bacheloropleidingen en 27 masteropleidingen aan.

nwo verleent een **Spinozapremie** aan de logicus **prof. Henk Barendregt**. Hij wordt 'een expert van wereldfaam' genoemd. Barendregt heeft die faam te danken aan zijn publicaties op het gebied van de lambda calculus, een formele taal om wiskundige functies en redeneringen weer te geven. [2]

Prof. Pim Levelt wordt geïnstalleerd als president van de **KNAW**. Hij blijft als directeur verbonden aan het Max Planck Instituut für Psycholinguistik.

In het Bestuursgebouw, op de plaats waar vroeger medewerkers op vrijdag hun

loonzakje haalden bij de salarisadministratie, is de **centrale studentenbalie** geopend.

Op de 79e dies natalis wordt 'Groepsportret' van de Franse kunstenaar Le Gac in de **gerenoveerde Aula** onthuld. [3]

DE TIJD ZAL HET NIET LEREN

16 MEI 2002

DE VERKIEZINGEN ZIJN ACHTER DE RUG EN HET SPECULEREN OVER DE BETEKENIS VAN DEZE verkiezingsuitslag voor de toekomst van ons land is begonnen. En natuurlijk vragen wij ons ook af wat deze uitslag betekent voor de toekomstige positie en het functioneren van onze universiteit. Maar er zijn sinds maandagavond 6 mei zes uur wel erg grote woorden gevallen: 'Nederland is een ander land geworden'. 'We zijn de onschuld voorbij'. 'Het wordt nooit meer zoals het was'. En sinds gisteravond is er ook sprake van een verkiezingsuitslag, die 'historisch' is.

Zijn die woorden niet te snel gesproken en worden die conclusies niet te snel getrokken? Wordt de historische betekenis van een gebeurtenis – hoe afschuwelijk of hoe bijzonder ook – niet uitsluitend bepaald door de daaropvolgende ontwikkelingen?

Ik denk het wel.

Ik wil dat u duidelijk maken aan de hand van een voorbeeld. Daartoe wil ik uw aandacht vragen voor Maarten van Rossum en zijn tocht van Utrecht naar Den Haag. Ik heb het dan niet over de Utrechtse hoogleraar Amerikanistiek, maar over zijn naamgenoot uit het begin van de zestiende eeuw.

Maarten van Rossum was de legeraanvoerder van Karel van Egmond. Deze hertog van Gelre verzette zich zijn leven lang tegen de centralisatie van het gezag in de Nederlanden onder de Habsburgers, eerst onder Maximiliaan van Oostenrijk en later onder Karel v.

Karel van Gelre was dan ook niet te beroerd om in 1527 een legertje onder aanvoering van Maarten van Rossum naar Utrecht te sturen. Van Rossum moest het pro-Gelderse stadsbestuur helpen om de nieuw benoemde bisschop Hendrik van Beieren buiten de stadspoorten te houden omdat deze van Habsburgse sympathieën verdacht werd.

Van Rossum ging een stap verder. Op 6 maart 1528 trok hij onopgemerkt vanuit Utrecht met zijn Gelderse leger – aangevuld met wat enthousiaste Utrechtse – het Habsburgse bolwerk Holland binnen. Het totaal verraste Den Haag werd overmeesterd en ver-

volgens selectief geplunderd. Zeer tevreden en met buit beladen trokken Van Rossum en zijn leger zich binnen twee dagen via Utrecht naar Gelre terug.

De Utrechtse regenten vreesden sancties en namen onmiddellijk afstand van Van Rossums aanval op Den Haag. De ontzette Hollanders alarmeerden Karel v en op 1 juli 1528 werd Utrecht door diens troepen bezet, waarop bisschop Hendrik terugkeerde. Enkele pro-Gelderse elementen liet hij 'onthalzen' en anderen werden in zakken genaaid en in de Lek geworpen.

Tot zover het verhaal. Het is heel boeiend om te zien hoe in de loop der eeuwen tot in onze tijd Hollandse, Utrechtse en Gelderse historici deze Van Rossum en zijn tocht beschrijven en beoordelen. Beschrijving en beoordeling verschillen namelijk vanuit het perspectief van de plaats en de tijd.

In 1606 schreef de Harderwijker hoogleraar Joannes Pontanus, in opdracht van de staten van Gelderland, *Historia Geldricae*. In 1654 werd dat in het Nederlands vertaald en bewerkt door de Gelderse rechtsgeleerde en historicus Arend van Slichtenhorst. Hun beschrijving van de tocht is uitvoerig en met een epische toonzetting. Van Rossum is er een loyaal en bekwaam veldheer. Een soort Xenophon.

De Hollandse *Vaderlandsche Historie* uit 1750 citeert Pontanus' werk en geeft een tamelijk feitelijk verslag van de tocht. Het laat een afbeelding van de plundering van Den Haag zien die er echter niet om liegt. Ook pakt het behoorlijk uit over de Utrechtse dubbelrol in het geheel. Van Rossum is nu duidelijk de veldmaarschalk van de vijand.

De *Hedendaagsche Historie*, in 't bijzonder die van Utrecht uit 1758 baseert zich op de Hollandse beschrijving uit 1750, maar is veel korter en bagatelliseert de Utrechtse bijdrage aan de tocht middels de kunst van het weglaten. Van Rossum is er de welkome genodigde gast die toch beter had kunnen wegblijven.

Maar in de loop der eeuwen zien wij die beelden verschuiven en verder uit elkaar lopen. In de Hollandse geschiedschrijving verwordt Van Rossum geleidelijk tot een boef. Zelfs in de *Algemene geschiedenis der Nederlanden* uit 1980 wordt hij aangeduid als: 'Gelders veldheer, vormde met zijn plunder en krijgstochten een voortdurende bedreiging voor de Nederlanden ... Voor Maarten van Rossum was brandschatting het Magnificat van de oorlog'.

De geschiedenis van Gelderland (1975) is het daar absoluut niet mee eens en zegt: 'De opzienbarende plundertocht naar Den Haag was vanuit psychologisch en politiek oogpunt beschouwd een waagstuk'.

Van Rossum wordt er neergezet als een uiterst loyaal en deskundig bevelhebber wiens verdiensten onder invloed van de Hollandse geschiedschrijving zwaar onderbelicht zijn gebleven. Ergens staat zelfs verongelijkt: 'In werkelijkheid is Maarten van Rossum ook een heel gecultiveerd mens'.

En in 1997 lezen wij in *De geschiedenis van de provincie Utrecht* over de tocht naar Den Haag: '...een stommere zet was haast niet denkbaar'. Maar even verderop is weer sprake van 'de bekwame aanvoerder Maarten van Rossum'. In Utrecht zijn ze er nog steeds niet uit!

Als het historici niet lukt om in bijna vijfhonderd jaar een eenduidig beeld te vormen van één persoon en één gebeurtenis, dan begrijpt u waarom het niet doenlijk is nu al de gebeurtenissen van de afgelopen dagen in het juiste historisch perspectief te plaatsen. Evenmin is het mogelijk binnen één dag de uitslag van de verkiezingen te duiden op zijn betekenis voor onze universiteit.

Maar toch hebben de kiezers gesproken en vanaf vandaag zijn de politici weer aan zet.

Er komen een nieuw regeerakkoord, een nieuw kabinet en een nieuwe regeringsverklaring.

Of er in die regeringsverklaring iets over universiteiten komt te staan, en zo ja wat, hangt nauwelijks van de verkiezingsuitslag af, maar vooral van de beelden die de nieuw gekozen politici hebben van de universiteit. Daarbij zullen zij zich niet kunnen en willen onttrekken aan de beelden die hun voorgangers hadden.

Maar welke beelden hebben zij? Daar zit een probleem. Studenten, medewerkers, alumni, werkgevers, bedrijven, overheden, politici en journalisten hebben ieder voor zich een eigen beeld van de veelvormige werkelijkheid die de universiteit is. Soms conflicteren die beelden onderling heel heftig, zoals vorig jaar bleek bij de opening van het academisch jaar.

Minister Jorritsma was zeer vereerd met de uitnodiging om in Utrecht bij de opening van het academisch jaar een rede te komen uitspreken. Maar vervolgens kapittelde zij bij die gelegenheid – heel ongeleefd – de universiteiten voor hun veronderstelde gebrek aan samenwerking met het bedrijfsleven. Tegelijkertijd verstoorde in Groningen – al even ongeleefd – een groep studenten de opening van het academisch jaar omdat zij juist de tegengestelde mening waren toegegaan.

Politici hebben overigens bijna overal een wat moeizame verhouding met de universiteit. Zo was ik ooit getuige van een wat opgewonden gesprek van onze minister van Onderwijs

met zijn Engelse collega, dat eindigde met de eenstemmige conclusie dat het nu maar eens afgelopen moest zijn met dat eigengereide gedrag van universiteiten. Maar toen hij de kamer al bijna verlaten had, zei de Engelsman plots: *“Nevertheless it would be very disappointing if this behaviour would change indeed.”*

Er is dus nog hoop, maar ik wil voor de zekerheid toch een poging doen de beelden van de Nederlandse politici die straks aan een regeerakkoord en regeringsverklaring gaan werken, wat bij te stellen.

Dat politici het moeilijk met ons hebben begriip ik wel een beetje, want een universiteit is een vat vol tegenstrijdigheden. Wij ontwikkelen tal van nieuwe ideeën en inzichten in een omgeving vol tradities. Wij zijn een hechte gemeenschap van individualisten. Wij zijn heel dorps en gelijktijdig ook heel internationaal. Wij kunnen eindeloos discussiëren en toch besluiten nemen. Wij zijn student en wij zijn docent. Wij zijn nu eens zo nieuwsgierig dat wij onwetend lijken en dan weer zo alwetend dat onze wijsheid hinderlijk wordt. Maar die tegenstrijdigheden helpen ons als institutie te overleven. Universiteiten horen niet zonder reden tot de oudste instituties ter wereld. Zelfs onze nog jonge 79-jarige universiteit is ouder dan veel politieke partijen en bedrijven.

Maar wat werkelijk voor ons telt is dat wij in volstrekte vrijheid ons onderwijs kunnen geven en ons onderzoek kunnen doen. Niet omdat iemand ons dat vraagt of opdraagt, maar omdat wij er zelf van overtuigd zijn dat wij daarmee een fundamentele en onmisbare bijdrage leveren aan de instandhouding van onze beschaving en de geestelijke, economische en maatschappelijke ontwikkeling van onze samenleving. Ook als de politiek weer even radeloos, het volk radeloos en het land reddeloos lijkt.

Wij geloven dat wij ons werk goed doen en we zijn zelfs zo vrij te geloven dat wij dat nog heel veel beter kunnen.

De politiek zou ik daarom het volgende wensenlijstje willen meegeven (op een verjaardag mag dat wel):

1. Draag er zorg voor dat onze activiteiten adequaat en stabiel gefinancierd worden zodat wij ons onderwijs en onderzoek nog verder kunnen verbeteren en uitbreiden.
2. Koester en respecteer het fundamenteel wetenschappelijk onderzoek aan onze universiteiten en de academische vorming in ons onderwijs. Voer kortom een beleid zoals minister Hermans de eerste drie jaar van zijn ministerschap deed. Toen erkende hij dat

er gezaaid moet worden eer er geoogst kan worden. Hij voegde de daad bij het woord en deed boter bij de vis.

3. Vrijwaar ons van ondeugdelijke wet- en regelgeving die primair door een tijdsgebonden ideologie wordt gedomineerd of die ons belemmert of betuttelt in ons onderwijs en onderzoek. Helaas liggen er weer enkele exemplaren met trekjes van deze foute soort in de Eerste Kamer op hun behandeling te wachten. Ik doel hierbij op de wetten ter invoering van de bachelor- en masterstructuur en van de accreditatie. Het eerste wetsvoorstel schrijft bijvoorbeeld dat voortaan op onze doctoraaldiploma's vermeld dient te worden wanneer de opleiding voor het laatst geaccrediteerd is. Een soort uiterste houdbaarheidsdatum dus. Maar meneer de minister, diploma's van onze universiteit gaan echt een leven lang mee! Het tweede wetsvoorstel slaat de plank mis door – anders dan in de Verenigde Staten – een verplichte in plaats van een vrijwillige accreditatie in te voeren.
4. Vrijwaar ons van ingewikkelde en kwaliteitsondermijnende bekostigingssystemen, dus geen vouchers en bekostiging op basis van verstrekte studiepunten. Financier ons onderwijs gewoon op basis van het aantal collegegeldbetalende studenten.
5. Bespaar ons kafkaëske fraudeonderzoeken en inspectieonderzoeken die naar de bekende weg vragen, zoals onlangs het onderzoek naar de bekostiging. Realiseer u dat geen organisatie in Nederland over zijn doen en laten zo veel, zo indringend en zo van harte voortdurend publiek verantwoording aflegt over haar verrichtingen als een universiteit.

Vervulling van dit wensenlijstje garandeert ons dat we ons werk, fundamenteel onderzoek en wetenschappelijk onderwijs, in alle academische vrijheid kunnen doen en daarmee de kwaliteit kunnen leveren die we van onszelf eisen en die de samenleving van ons mag verwachten.

Dan zal het niet alleen vandaag maar nog vele jaren feest zijn bij onze Katholieke Universiteit Nijmegen.

Namens het college van bestuur wens ik u allen geluk met onze 79e dies.

2003

STUDENTEN: 16.621

DIPLOMA'S: 2.229

PROMOTIES: 213

MEDEWERKERS: 4.342

PUBLICATIES: 4.242

[1]

De Katholieke Universiteit Nijmegen viert haar **zes-tiende lustrum** onder het motto: '80 jaar midden in het leven'. Op de lustrumdag trekt het **cortège** van hoogleraren de stad door naar de Stevenskerk. Prof. Bas Kortmann houdt de lustrumrede 'Wrongful Birth, Wrongful Life'. Dat is ook het thema van het wetenschappelijk congres over de problematiek van schadeclaims op het leven. [1]

Op 18 september 2003 beslecht het college van bestuur een discussie van tachtig jaar over de naam van de universiteit. Ze zal vanaf 1 september 2004 **Radboud Universiteit Nijmegen** heten. De huisstijlen van universiteit en UMC St Radboud worden op elkaar afgestemd. Zo bevestigen universiteit en academisch ziekenhuis hun onderlinge verwevenheid. De naam 'Radboud Universiteit' verwijst naar de universitaire geschiede-

nis en symboliseert de band met de katholieke gemeenschap.

Alle ondersteunende diensten en bedrijven worden ondergebracht in twee clusters: het **Cluster Facilitair** en het **Cluster Ondersteuning**.

De **Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie** (NVAO) begint haar werk. De universiteit gaat nog meer aan kwaliteitsbewaking doen dan ze al deed. Het *Handboek Kwaliteitszorg Onderwijs* verschijnt.

Prof. Roeland Nolte wordt **Akademiehoogleraar**. Hij kan zich vijf jaar lang met een subsidie van de KNAW wijden aan onderzoek en onderwijs.

Minister Van der Hoeven opent het **High Field Magnet Laboratory**. [2]
De commissaris van de Koningin in Gelderland, Jan Kamminga, opent het **Gymnasion** [3].

De voorzitters van het college van bestuur van de Radboud Universiteit en de raad van bestuur van het UMC St Radboud openen, te midden van een grote kinderschare, het **kinderdagverblijf Heyendaal**.

Onderzoek en onderwijs brengen de samenleving verder. Dat laten de Nederlandse universiteiten met een **manifestatie** op 17 februari in Den Haag zien. Ze willen voorkomen dat er tijdens de kabinetsformatie bezuinigd wordt op het wetenschappelijk onderzoek en onderzoek.

Decanen:

Faculteit der Theologie: prof. Peter Nissen volgt prof. Hans van der Ven op.

Faculteit der Rechtsgeleerdheid: prof. Corjo Jansen volgt prof. Tijn Kortmann op.

Faculteit der Sociale Wetenschappen: prof. Charles de Weert volgt prof. Jan Gerris op.

Faculteit der Medische Wetenschappen/UMC St Radboud: prof. Dirk Ruiter volgt prof. Cees van Herwaarden op.

Faculteit der Managementwetenschappen: prof. Hans Mastop volgt prof. Ben Dankbaar op.

HELDEN EN HEILIGEN

15 MEI 2003

‘GODDELIJKE MUZE, ZING VAN DE WROK VAN DE PELIDE ACHILLES, DE ONZALIGE WROK, DIE aan de Grieken eindeloos leed bracht.’ Dat is het begin, maar ook een uiterst bondige samenvatting van Homerus’ *Ilias*, waarin 51 dagen bezongen worden van de tien jaar durende belegering van Troje door de Grieken.

Achilles is onmiskenbaar de hoofdfiguur van dit heldendicht, maar was hij ook de grootste held? Dat was de vraag die onze leraar Grieks in maart 1965 ons kort voor ons eindexamen stelde, net nadat wij opgelucht de *Ilias* voorgoed meenden te hebben dichtgeslagen. Desondanks kwam na wat geroezemoes verrassend snel het eenstemmige antwoord. Niet de Griek Achilles, maar de Trojaanse koningszoon Hector, die door Achilles gedood wordt, kwam die titel toe. Vanwaar die stellige unanimititeit?

Alle Homerische helden ontstijgen van tijd tot tijd de menselijke maat, en zijn tegelijkertijd ook gewone mensen van vlees en bloed, met zeer herkenbare goede en kwade eigenschappen.

Dat maakt hen tot een prettig soort helden. Maar Hector heeft meer. Hij vecht voor de goede zaak (hij verdedigde immers zijn stad) met een enorm plichtsbesef. Hij is tijdloos herkenbaar in zijn verhouding met zijn vrouw Andromache en zijn zoontje Astyanax. Hij is ook tragisch, want hij voorzag dat hij zou sneuvelen, maar toch ging hij de strijd niet uit de weg. Hij is extra tragisch omdat niet alleen hijzelf, maar ook Troje er uiteindelijk niets mee opschoot: zijn dood staat in de *Ilias* eigenlijk model voor de val van Troje. Het enige wat hem restte was de onsterfelijke roem: drieduizend jaar later hebben wij het weer over hem.

Hector is voor de meeste *Ilias*-lezers de dapperste, meest voorbeeldige en meest bewonderenswaardige van alle Homerische helden en daarmee ook de grootste van allemaal. In de Griekse klassieke cultuur was hij als het ware held, heilige en idool in een.

Ook veel heiligen in de christelijke cultuur zijn dapper, voorbeeldig en bewonderenswaardig.

‘Heiligen’ was in vroegtestamentische zin uitsluitend een synoniem voor ‘alle gedoopten’. Met heldendom had dat dus weinig van doen. Maar als gevolg van de christenvervolgingen onder Diocletianus dringt het heldhaftige in het heiligenbegrip binnen. Het ontstaan van hagiografieën in de tijd na de eerste christelijke Romeinse keizer Constantijn, zorgt in belangrijke mate voor de mythische codificatie van de dapperheid, voorbeeldigheid en bewonderenswaardigheid van de heiligenlevens, zoals de boeken van de *Ilias* dat deden met de levens van de Griekse en Trojaanse helden. Tenslotte wordt in de tijd van de Frankische koning Clovis (circa 508 n. Chr.) ook de rol van de Germaanse held in het heiligenbegrip geïncorporeerd: vanaf die periode kunnen heiligen ook sterke staaltjes verrichten en boven zichzelf uitstijgen, net zoals de Griekse helden dat konden. Hun relieken moesten bescherming bieden. Zo is eeuwenlang bij naderend onheil het gebeente van Sint Servatius, bisschop van Maastricht aan het einde van de vierde eeuw, in een reliekschrijn (de noodkist) door de stad gedragen ter afwending van allerlei onheil.

De Grieken waren overigens net zó bezig met de botten van hun helden. Want in de zesde eeuw voor Christus belegerden de Spartanen de stad Tegea, maar die kon pas veroverd worden nadat de Spartanen zich via een list de beenderen hadden toegeëigend van de Griekse held Orestes, die - jawel! - de stad bescherming boden.

In de middeleeuwen raakten de heroïsche daden van heiligen wat meer op de achtergrond. Kerkelijke heiligen werden steeds ‘voorbeeldiger’ en vooral goed in het gewone. Ook raakten zij meer en meer met geweldloosheid verbonden. Toevallig is dat allemaal niet want tijdens het pontificaat van Innocentius III (1198–1216), werd de heiligverklaring, die tot dan toe een sterk plaatselijk karakter had gehad, een pauselijk privilege.

Dit roept overigens wel de vraag op of de wetenschap ook haar – al dan niet als heiligen vereerde – helden kent. Aan grote geesten heeft de wereldgeschiedenis geen gebrek: van Archimedes via Newton tot aan Darwin, Einstein en Watson en Crick toe. Als idool allen zeer bruikbaar. We kunnen ze bewonderen om hun genialiteit, maar om hen nu helden te noemen, nou nee!

Toch is daar één uitzondering op en dat is Galileo Galilei. Hij genoot tijdens zijn leven al een groot aanzien als wetenschapper, hij was een beschermeling van de Medici’s en was

goed bevriend met paus Urbanus VIII. In 1632 publiceerde hij zijn *Dialogo* over de twee belangrijkste wereldsystemen, dat van Ptolomeus (de aarde is het middelpunt van het heelal) en dat van Copernicus (de aarde draait om de zon). In die dialoog gaf Galilei de al negentig jaar daarvoor overleden Copernicus gelijk, overigens zonder het bewijs van diens gelijk in wetenschappelijke zin te kunnen leveren. Op 22 juni 1633 werd hij vanwege dit geschrift schuldig bevonden aan ketterij en tot huisarrest veroordeeld. Hij overleed in 1642. Sindsdien wordt hij als een wetenschappelijke held vereerd en wie de weg weet, kan bij de universiteit van Padua nog steeds een van zijn rugwervels bewonderen en in Florence een van zijn vingerkootjes. Sinds de Spartanen Tegea belegerden, is er in dit opzicht toch maar weinig veranderd!

Op een dag als vandaag is het gerechtvaardigd ons af te vragen of onze universiteit in haar tachtigjarig bestaan ook idolen, helden of heiligen heeft voortgebracht. Aan idolen hebben wij in ieder geval geen gebrek gehad, als ik dat af mag meten aan het grote aantal portretten van geleerden dat onze universiteit rijk is. En uiteraard is vandaag de dag iedere docent een idool voor zijn of haar studenten en iedere hoogleraar voor zijn of haar promovendi.

Heiligen hebben wij ook. Denk aan Titus Brandsma en Robert Regout: beiden hoogleeraar aan onze universiteit en beiden omgekomen in Dachau in 1942. Beiden voorbeeldige mensen. De een in kerkrechtelijke zin, door de paus zalig verklaard, en de ander in profane zin, door Kees Fens bij het vorige lustrum omschreven als “de heilige Robert Regout”.

Maar helden in de Homerische zin, hebben wij die ook onder onze studenten en medewerkers? Zeker! Meerdere zelfs, maar bij het doornemen van de historie van onze universiteit springt toch één naam in het bijzonder in het oog: Bernard Hermesdorf (1894-1978), lector en later hoogleraar Romeins recht aan onze universiteit van 1928 tot 1965. Woorden als ‘studeerbaarheid’ en ‘studierendement’ kwamen in zijn vocabulaire beslist niet voor. Hij stond te boek als een scherpzinnig en boeiend docent, maar ook als een geveesd en veeleisend examiner. Bij die kwalificaties zou het gebleven zijn als hij niet op 11 december 1942 rector van onze universiteit was geworden en daarmee ‘zwaarder verantwoording dragend en groter persoonlijke gevaren trotserend dan een van zijn voorgangers en opvolgers’, zoals de historicus Rogier het omschreef. Hermesdorfs betekenis is moeilijk te begrijpen als men zich niet realiseert dat de universiteit zich in het eerste oorlogsjaar steeds in het schijnbaar onvermijdelijke had geschikt. De internering van twee hoogleraren van respectievelijk Franse en Engelse komaf in mei 1940, de arrestatie van een viertal anderen onder wie Regout in juni 1940, de ondertekening van de Ariërverklaring in het

najaar van 1940 en het ontslag van de joodse hoogleraar Vidos in november 1940, hadden weliswaar tot beroering geleid, maar te weinig was die gevolgd door actie of protest, uit vrees de continuïteit van de universiteit in gevaar te brengen.

In 1941 nam het verzet tegen de bemoeienis van de bezetter met de universiteit toe om in de loop van 1942, mede door de arrestatie en dood van Brandsma, in een stroomversnelling te geraken. Binnen een week na aanvaarding van zijn rectoraat brak Hermesdorf met de voorzichtige koers van zijn voorganger Rutten en verzette hij zich luid en duidelijk tegen alle Duitse plannen, die in die periode overigens vooral tegen de studenten gericht waren. Door zijn toedoen besloot het Nijmeegse hooglerarenkorps op 12 maart 1943 geen enkele medewerking te verlenen aan ondertekening van de door de Duitsers van alle studenten geëiste loyaliteitsverklaring. Op 9 april maakte, op aandringen van Hermesdorf, het toenmalig bevoegd gezag van de universiteit - de Radboudstichting, onder voorzitterschap van kardinaal De Jong - bekend dat de verklaring in het geheel niet aan studenten zou worden voorgelegd. De achthonderd door Hermesdorf ontvangen exemplaren bleven achter slot en grendel.

Tevens werd besloten per 11 april 1943 alle universitaire activiteiten op te schorten. Het besluit werd door de Senaat met applaus begroet. Ook de Vrije Universiteit Amsterdam en de Katholieke Economische Hogeschool Tilburg sloten in navolging daarvan hun poorten.

Hermesdorf verwachtte nu ieder moment gearresteerd te worden, maar dat gebeurde - ook tot zijn eigen verbazing - niet. Daardoor kon hij zich blijven bekommeren om het lot van de studenten. Na de oorlog was hij een van de oprichters van het RIOD (nu NIOD). Hij bleef tot aan zijn emeritaat in 1965 aan onze universiteit verbonden.

Hector, Galileo Galilei en Bernard Hermesdorf zijn helden omdat allen in hun leven een beslissende keuze maakten. Ze waren dapper en stelden een voorbeeld. Daardoor werden ze bewonderenswaardig. Hector kreeg zijn eeuwige roem in de *Ilias*. Galileo Galilei werd de held van de vrije wetenschap. En Hermesdorf? Zijn heldendaad bleef lang onderbelicht. Niet hij, maar zijn al even dappere Leidse collega, de hoogleraar Cleveringa, werd de icoon van het universitaire verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Iedere cultuur heeft haar helden nodig omdat die een voorbeeld stellen en daarmee voor inspiratie zorgen in het dagelijks leven. Dat geldt ook voor een universiteit. De Katholieke Universiteit Nijmegen heeft haar heiligen: Brandsma en Regout. Ze heeft haar idolen: docenten en onderzoekers die studenten inspireren op hun weg naar de wetenschap of naar verantwoordelijke posities in de samenleving. Ze heeft haar helden. Bernard Hermesdorf was een van hen. Hij gedroeg zich als Hector, maar stierf diens heldendood niet. Hij ver-

kreeg daarmee meer het lot van die andere Trojaanse held, Aeneas, die in het mythisch gedicht van Vergilius na de val van Troje de grondlegger werd van het Romeinse rijk. Hermesdorp beperkte zich tot de heropening van de universiteit en het RIOD.

Bij deze tachtigste dies wil ik u allen een toekomst toewensen, niet alleen met idolen en heiligen maar ook met vele helden, althans in aanleg. Want ik hoop dat het nog lang zal duren vooreer de omstandigheden het noodzakelijk maken dat mensen dusdanig moeilijke en beslissende keuzes moeten maken, dat latente helden échte helden moeten worden.

2004

STUDENTEN: 17.134

DIPLOMA'S: 2.260

PROMOTIES: 243

MEDEWERKERS: 4.334

PUBLICATIES: 4.710

1 september 2004: de universiteit heeft een nieuwe naam: **Radboud Universiteit Nijmegen**. [1]

Op 6 september ontvangt **Ruud Lubbers**, tijdens de opening van het academisch jaar, een **eredoctoraat**. Het wordt hem toegekend vanwege zijn grote verdiensten bij het zoeken naar wegen die leiden tot een betere samenleving, met gelijke kansen en rechten voor iedereen. [2]

Door **clustering van al het onderzoek** in het brede spectrum van de alfa-, bèta-, gamma- en medische wetenschappen in 21 onderzoeksinstituten ontstaan focus, concentratie en meer kansen voor multidisciplinaire samenwerking.

Staatssecretaris Mark Rutte ontvangt het eerste exemplaar van het **Research Report**, waarmee de Radboud Universiteit vooroploopt. Het on-

derzoeksjaarverslag geeft inzicht in het Nijmeegse onderzoek: de prestaties, de maatschappelijke inbedding, de belangrijkste publicaties en de plannen voor de toekomst. [3]

De eerste 105 studenten ronden hun tweejarige **Honours Programma** af. Ze ontvangen tijdens een feestelijke uitreiking in de Aula hun **bul** uit handen van rector Kees Blom.

Prof. Tijn Kortmann wordt de tweede Nijmeegse **Akademiehoogleraar**. Ook hij kan zich met een subsidie van de KNAW, zonder bestuurlijke verplichtingen, vijf jaar wijden aan wetenschappelijk onderzoek en onderwijs.

Prof. Pim Levelt, president van de KNAW (2002-2005), ontvangt vanwege zijn grote wetenschappelijke verdiensten voor de universiteit de **Universiteitspenning in Zilver**.

Prof. Ybo Buruma is de eerste winnaar van de **Frans Duynstee Trofee**, bedoeld voor de wetenschapper van de Radboud Universiteit die het meest in het nieuws is.

Met **zes leden** levert de Radboud Universiteit Nijmegen het hoogste aantal wetenschappers aan de door de Koninklijke Akademie van Wetenschappen opgerichte **Jonge Akademie**.

Het gebouw van het **Nuclear Magnetic Resonance-laboratorium**, het Goudsmit NMR-paviljoen, is gereed. Het gebouw, dat in een vijver staat, kent een bijzondere architectuur: het dak is vormgegeven als het blad van een waterlelie, die als het ware op het water drijft. [4]

Decanen

Faculteit der Wijsbegeerte: prof. Hans Thijssen volgt prof. Machiel Karskens op.

A.F.Th. van der Heijden opent het **Academisch Schrijfcentrum Nijmegen**. Het motto van het ACN is: *schrijven is leren*.

JE M'APPELLE GUY

13 MEI 2004

IN APRIL 1945 VONDEN EEN ENGELSE OFFICIER EN ZIJN FRANSE VERLOOFDE EEN PASGEBOREN baby in een parkje in Cherbourg. Het kind was gewikkeld in het shirt van een parachutist met daarop geschreven: '*Je m'appelle Guy*' en daarnaast, in een ander handschrift: '*My name is Guy*'.

De burgemeester ontfermde zich in eerste instantie over het kind en liet het registreren onder de wat wrede naam '*Guy Personne*' (Niemand). Toen alle pogingen om de ouders op te sporen op niets waren uitgelopen, boden de Engelsman en zijn Franse bruid zichzelf aan als adoptief ouders, onder de voorwaarde dat de naam van het kind in 'Peers-son' (de zoon van gelijken) veranderd mocht worden. Het werd uiteindelijk 'Pearson', een doodgewone Engelse achternaam, die in weinig meer herinnerde aan hetgeen zich in april 1945 in Cherbourg had afgespeeld.

In 1984 zat ik met deze Guy Pearson bij te komen van een serie maar halfgelukke experimenten, die ons moesten helpen de productie van een nieuw type katalysator onder de knie te krijgen. Hij vertelde mij over zijn bijzondere achtergrond en bekende dat het zijn ultieme wens was nog ooit benoemd te worden tot hoogleraar. De universiteit was in zijn ogen de enige institutie die krachtig genoeg was om vreemde snuiters als hijzelf – slim maar van duistere komaf – in de armen te sluiten en het gevoel te geven erbij te horen.

Die uitspraak verraste mij, omdat ik voor het eerst sinds vele jaren iets positiefs hoorde over de universiteit als gemeenschap. Gemopper over universiteiten door werkgevers, overheden, journalisten, maar ook door studenten en medewerkers was en is immers gemeengoed en lijkt bijna van alle tijden.

Laat ik u van de categorie 'medewerkers' eens wat voorbeelden geven uit onverdachte hoek. Wat denkt u bijvoorbeeld van de beschrijving die Karel van het Reve in 1959 gaf van het cortège van hoogleraren van de Leidse of Amsterdamse universiteit in zijn detectiveroman *Twee minuten stilte*? Ik citeer een klein stukje uit zijn filippica: 'Zeer grote domheid las men

op vele gezichten, onzegbaar leed en onuitwisbare schande op andere, op weer andere een combinatie van deze dingen. Vele ziektes en ook lichaamsgebreken waren, naar het leek, maar al te duidelijk... het aantal zo op het oog kindse grijsaards bedroeg meer dan twintig procent...'

Wie zo over zijn collega's schrijft, laat zich bepaald niet leiden door een sterk gemeenschapsgevoel. Gelukkig begrijp je door zo'n citaat wel beter waarom onze Leidse collega's zich zo sterk maken voor selectie aan de poort!

Ook Harvey Cox, hoogleraar in de godgeleerdheid aan Harvard, zag de universiteit als gemeenschap niet echt zitten. In 1965 schreef hij in zijn bestseller *De stad van de mens*: 'Binnen de bijzondere sfeer van de universiteit is de verzoening het meest nodig op die punten, waar de wonden van de scheiding het pijnlijkst zijn. Dit verschilt van de ene universiteit tot de andere, maar overal zijn toch bepaalde overeenkomsten. De rivaliteiten tussen de verschillende afdelingen, tussen de alfa- en bètafaculteiten, tussen klassieken en modernen, tussen staf en administratie, tussen stad en universiteit, tussen studenten van verschillende raciale, etnische en levensbeschouwelijke achtergronden.'

In 1975 dacht Willem Frederik Hermans, lector aan de Rijksuniversiteit Groningen, er in zijn roman *Onder professoren* nog net zo over. Hij omschrijft de universitaire gemeenschap als een verzameling opportunistische bestuurders en bekrompen geleerden die elkaar, en vooral de winnaar van de Nobelprijs Dingelam, het licht in de ogen niet gunnen. De verkregen Nobelprijs (ik citeer) '...zou hem even eenzaam maken als een moordenaar van wie iedereen weet dat hij twintig jaar in de gevangenis heeft gezeten en waarom.'

U zult misschien zeggen: "Ja, maar W.F. Hermans, dat was de grootste cynicus die de Nederlandse literatuur ooit heeft gekend!" Maar wijkt zijn beeld wel zo sterk af van de schets die Colin Dexter geeft van de Universiteit van Oxford in zijn boeken over inspector Morse? De classicus Dexter kon het weten want hij was docent in Cambridge en daarna in Oxford.

In al zijn boeken, vanaf *Last Bus to Woodstock* uit 1975 tot en met *The Remorseful Day* uit 1999, biedt de universiteit een decor van op hol geslagen geleerden, gefrustreerde ambities, stuklopende relaties en achterbakse intriges. De oud-student en aan de drank geraakte politiemann Morse blijkt daar desondanks toch heel wat te hebben opgestoken.

Het is een vreemde paradox. Al decennialang krijgen universiteiten zelden of nooit positieve recensies en toch wil iedereen er studeren en geldt het ambt van hoogleraar nog

steeds als een van de meest prestigieuze functies. Ondanks voortdurende kritiek behoren de universiteiten tot de oudste instituten ter wereld. Ze weten de sterk wisselende belangstelling van studenten keer op keer op te vangen, ze voldoen telkens aan nieuwe eisen die het onderzoek stelt en leggen een opmerkelijke stabiliteit aan de dag, ondanks de vele tijdelijke arbeidsovereenkomsten.

Nog moeilijker te doorgronden zijn de reuzenzwaaien die de politiek soms maakt in haar opvattingen over universiteiten. Laat ik daar een voorbeeld van geven. In 1985 verscheen de nota 'Hoger Onderwijs: Autonomie en Kwaliteit' van de toenmalige CDA-minister Deetman. Daarin sprak de overheid onomwonden uit dat de universiteit als in de samenleving verankerde institutie veel beter borg kon staan voor goed onderwijs dan de overheid met al haar detailsturing ooit zou kunnen. Dit blijk van vertrouwen was natuurlijk goed nieuws voor de Nederlandse universiteiten en dit gedachtegoed heeft zeker vijftien jaar lang het overheidsbeleid rond universiteiten bepaald. Het bracht universiteiten rust, zelfvertrouwen en beter onderwijs en onderzoek.

In de jaren negentig nam langzaam maar zeker het vertrouwen in de instituties (of het maatschappelijk middenveld) af. Het geloof in de zegeningen van de markt kwam ervoor in de plaats. In het tweede paarse kabinet nam vvd-minister Hermans zelfs de term 'de-institutionalisering' van het hoger onderwijs in de mond. Studenten moesten zich per maand kunnen in- en uitschrijven voor een opleiding, in het kader van de flexibilisering van de onderwijsmarkt en het vergroten van de keuzevrijheid. De opleiding werd het 'aangrijpingspunt van overheidssturing' en dus niet langer de institutie. De kwaliteitsborging – tot dan toe het domein van de universiteiten zelf – kwam in handen van een tegen de staat aanleunende organisatie: de NVAO.

Staatssecretaris Nijs gaat nog een stap verder en zij spreekt al over 'een open bestel'. Het is dan ook maar de vraag of het begrip universiteit in de nieuwe wet op het hoger onderwijs die zij zo graag tot stand zou willen brengen nog voorkomt.

De oude paarse coalitiegenoot van de vvd, de pvda, lijkt dit alles met kracht te steunen. De pvda-Tweede Kamerleden Van Dam en Tichelaar hebben enkele maanden geleden bepleit dat de overheid haar bijdrage aan de bekostiging van het hoger onderwijs en de studie-financiering moet stopzetten. Kort daarna sprak Wouter Bos, in een voordracht over de kenniseconomie hier in Nijmegen, op deze zelfde plaats de verwachting uit dat binnen enkele jaren Nederland minder universiteiten zou tellen dan nu. Waarom dat zo zou zijn of zou moeten zijn, vermeldde hij niet.

Tot uw geruststelling, het zijn allemaal geen opvattingen die je over de grens zult aantreffen, maar naarmate Europa groter wordt, lijkt Nederland minder over de grenzen heen te kijken.

Welk kruid is tegen dit politieke geweld gewassen? Het recept is even eenvoudig als doeltreffend: blijven doen wat wij in het Strategisch Plan 2001–2005 al hadden afgesproken te zullen doen. Dus blijven werken aan de verbetering van ons onderwijs en onderzoek. In het onderwijs zal het er dan vooral om gaan de vrijblijvendheid en de uitvalpercentages terug te dringen. Bij ons voortreffelijke onderzoek moeten wij ervoor zorgen dat het meer geciteerd en toegepast wordt.

Dat gaat zeker lukken als wij onze universiteit blijven koesteren als een op academische waarden en tradities stoelende hechte gemeenschap. Dat is de universiteit waar Guy Pearson zo graag bij wilde horen, omdat niet de afkomst van iemand geldt maar de aanleg, de bereidheid en de inzet om de wetenschap en de maatschappelijke betekenis ervan, verder te brengen.

Laten wij niet vergeten dat wij in dat opzicht een veel sterkere positie hebben dan onze zusteruniversiteiten. Anders dan in het Leiden van Karel van het Reve hebben wij een buitengewoon slim kijkend en olijk cortège, met steeds meer vrouwen. Anders dan in het Harvard van Harvey Cox leiden bij ons verschillen tussen faculteiten niet tot tegenstellingen en verkokering, maar tot zeer inspirerend interfacultair onderwijs en interdisciplinair onderzoek. Anders dan in het Groningen van W.F. Hermans gunnen wij onze collega's hun succes, gezien het grote aantal wetenschappelijke en koninklijke onderscheidingen dat jaarlijks met succes wordt aangevraagd en toegekend. Anders dan in het Oxford van Colin Dexter vormen wij een open gemeenschap, waarbij zaken als de diesviering, de opening van het academisch jaar en het hooglerarendiner zich in een zeer grote en brede belangstelling mogen verheugen. Anders dan mijn collega Guy Pearson uit Cherbourg kennen wij onze oorsprong. Met de naam 'Radboud Universiteit Nijmegen' krijgt onze universiteit binnenkort weer de familienaam die het ziekenhuis al veel langer droeg en die de initiatiefnemers tot oprichting van onze universiteit in 1905 al kozen toen zij zich verenigden in de Radboudstichting. Het is ook een eerbewijs aan de talloze anonieme donateurs uit de katholieke gemeenschap die vanaf 1905 tot 1970 met hun giften aan de Radboudstichting de oprichting en instandhouding van onze universiteit mogelijk maakten.

Guy Pearson is overigens nooit hoogleraar geworden. Hij is met FPU en schijnt daar toch heel gelukkig mee te zijn. Maar toen ik hem onlangs weer eens sprak en hem van onze prachtige universiteit vertelde, zei hij mij uit de grond van zijn hart en volkomen terecht: *"Lucky you!"* Dat herhaal ik ook namens mijn beide collega's Jan Peters en Kees Blom tegen u allen als direct betrokkenen bij onze universiteit: *"Lucky you!"*

2005

STUDENTEN: 17.627
DIPLOMA'S: 2.360
PROMOTIES: 226
MEDEWERKERS: 4.336
PUBLICATIES: 4.967

De Radboud Universiteit formuleert in het **Strategisch Plan 2005-2009** 'De kracht van kwaliteit' de ambitie om bij de top van de Europese universiteiten te behoren. Daarvoor moeten onderzoek en onderwijs van internationale kwaliteit zijn. De universiteit wil niet groter worden, wel beter. [1]

Nijmegen, de oudste stad van Nederland, viert het **tweeduizendjarig bestaan**. Bij die gelegenheid verschijnt een driedelige geschiedenis van Nijmegen. Historici van de universiteit hebben een voor-

aanstaande rol gespeeld bij het schrijven van deze geschiedenis.

In het voorjaar dreigt het kabinet te vallen. Het reedt zich met het 'Paasakkoord'. Daarin zijn extra middelen voorzien voor het hoger onderwijs. De Radboud Universiteit gebruikt die voor onderwijsintensivering: vanaf het academisch jaar 2006-2007 kunnen alle eerstejaarsstudenten rekenen op minimaal **vijftien contacturen** per week.

Uit **protest** tegen de plannen van staatssecretaris Rutte organiseren de studenten buiten op het Erasmusplein openluchtcolleges. Het is koud en winderig, maar dat deert de studenten niet. [3]

Na twintig jaar lid te zijn geweest van het college van bestuur, wordt **prof. Jan Peters** opgevolgd door **dr. Jeroen Winkels**. Peters werd in 1984 door

de Universiteitsraad als (parttime) lid van het college van bestuur gekozen. Van 1989 tot 2005 was hij vicevoorzitter. [2]

Boudewijn Bouman [4] was maar liefst 33 jaar Pedel. Hij begon in 1972 en neemt in 2005 afscheid in een bomvolle Aula. Eerder dat jaar is hij koninklijk onderscheiden. Bouman wordt opgevolgd door **Nico Bouwman**.

Prof. Peter Hagoort ontvangt de **Spinozapremie**. Hij krijgt de prijs vanwege

zijn onderzoek naar het menselijk taalvermogen én de manier waarop hij het F.C. Donders Centre for Cognitive Neuroimaging in vijf jaar naar de absolute wereldtop heeft geleid.

De **Universiteitsbibliotheek** (UB) wordt heropend na een grootschalige **renovatie**. Centraal in de hal staat een in het oog springende boekenzuil. Naast een snelgroeende digitale collectie bezit de UB 1,3 miljoen gedrukte boeken en tijdschriften. Ook het **Katholiek Documentatie Centrum** heeft hier een plaats. Een ingenieus transportsysteem zorgt ervoor dat de bestelde boeken snel uit de kelder van het Gymnasium naar de bibliotheek komen. [5]

Decanen:

Faculteit der Letteren: prof. Paul Sars volgt prof. Hans Bots op.

Faculteit der Rechtsgeleerdheid: prof. Ybo Buruma volgt prof. Corjo Jansen op.

DE WEZEL EN DE UIL

19 MEI 2005

RODI WAS EEN OUDE, AFTANDSE EZEL WIENS EERTIJDZ ZACHTE VACHT ZO VERSLETEN WAS DAT geen kind nog een ritje op hem wilde maken. De andere dieren kregen medelijden met hem en vervaardigden een bloemenkleed om zijn knokige rug weer van een zachte bovenlaag te voorzien. Dat spontane initiatief werd een groot succes, en van heinde en verre stroomden de kinderen weer toe om op deze prachtige ezel te mogen rijden. Dat is het verhaal van een door Mies Bouhuys uit het Engels vertaald en bewerkt kinderboekje uit 1980. In dat boekje komt echter één dier voor dat volledig uit de toon valt: de wezel. ‘En de wezel hield toezicht’, zo staat er.

“Stout”, riep ons toen vierjarige zoontje, verontwaardigd op de wezel wijzend, als ik hem uit dit boekje voorlas.

“Hij is gemeen”, voegde zijn stiekem meeluisterende oudere zus er ten overvloede bestraffend aan toe. Kennelijk zit de weerzin tegen ‘toezicht’ er al op jonge leeftijd in.

Met zo’n achterland zal het u niet verbazen dat deze samenvattende kop: ‘*Minder regels meer toezicht*’ geen boodschap is die bij mij onmiddellijk warme gevoelens oproept. Het gaat hier om de berichtgeving afgelopen februari bij de verschijning van een notitie van staatssecretaris Rutte, met als titel: ‘Naar een nieuwe wet op het hoger onderwijs en onderzoek’. Wie een en ander goed volgt, komt overigens al snel tot de conclusie dat ‘meer regels, meer toezicht’ een kop geweest zou zijn die de voornemens beter weergeeft en ook logischer klinkt.

Het verschil met de jaren tachtig had niet groter kunnen zijn. In die tijd werd in alle sectoren van onze maatschappij afscheid genomen van alles wat maar zweemde naar controle en toezicht. In het bedrijfsleven werden de kwaliteitscontroleurs de laan uit gestuurd, en ‘kwaliteitsborging’ werd het devies. Wie kon immers beter de kwaliteit van een product in de hand houden dan degene die het zelf aan het maken was? Weg dus met de controles! Vertrouwen, verantwoordelijkheid en deskundigheid namen hun plaats in. Een reclame-

filmpje voor de Duyvis borrelnoot symboliseert het postume afscheid van de inmiddels overbodig geachte controleurs met hun regels.

Ook de overheid kon zich niet aan deze tijdgeest onttrekken. De toenmalige minister van Onderwijs, Deetman, bracht in 1986 zelfs een beleidsnota uit met de titel 'Hoger Onderwijs: Autonomie en Kwaliteit'. Universiteiten kregen meer vertrouwen en meer eigen verantwoordelijkheid en als gevolg daarvan minder regels en vooral ook minder toezicht. Achteraf bezien was dit een visionair stuk dat, tot het aantreden van het kabinet-Balkenende, sterk bepalend is geweest voor de verhouding tussen universiteit en overheid.

Zowel bij de overheid als in het bedrijfsleven vonden deze ontwikkelingen hun oorsprong in de noodzaak kosten te besparen, maar evenzeer in gevoelens van onmacht om middels regels en toezicht nog langer kwaliteit te kunnen waarborgen. Des te opmerkelijker is het dat in beide sectoren de oplossing dezelfde was: stel vertrouwen in de persoon of organisatie die een taak moet vervullen en rust hem daarvoor in voldoende mate toe.

Dat heldere uitgangspunt lijkt inmiddels echter volledig te zijn verlaten. In tegenstelling tot wat politici ons willen doen geloven wordt onze samenleving opgetuigd met steeds meer regels en steeds meer toezicht.

De toename van het aantal regels is mooi te illustreren met de ontwikkeling van een onomstreden wet, die in zijn citeertitel tot op de dag van vandaag het jaartal van zijn eerste publicatie draagt: De Natuurschoonwet 1928. Nog ondertekend door koningin Wilhelmina en opgesteld door eerbiedwaardige ministers als De Geer, Kan en Donner, beoogde deze wet natuurschoon in ons land fiscaal te faciliteren. In 1928 waren daar twaalf artikelen en zo'n 1.400 woorden voor nodig. Tot de jaren negentig is deze wet weinig gewijzigd maar daarna nemen de wetswijzigingen exponentieel toe. Thans beslaat de wet zo'n vierduizend woorden, ondergebracht in zestien artikelen met vele onderverdelingen, zonder dat de essentie van de wet sinds 1928 overigens is veranderd.

Het opstellen van meer en van meer gedetailleerde regels is dus ergens in de jaren negentig weer in zwang geraakt. Voor een deel verklaart die toename van het aantal regels ook de toename van het toezicht. Meer regels vragen immers ook om meer handhaving, zeker als gelijktijdig afscheid wordt genomen van de gedoogcultuur. Maar veel belangrijker is het vaak abrupte – al dan niet terechte – verdwijnen van het vertrouwen in diegenen die geacht worden die regels na te leven. 'Het toezicht verschijnt, waar het vertrouwen verdwijnt', is een welhaast historisch gegeven.

Een mooi voorbeeld uit een ver verleden is de positie van de katholieke inwoners van Utrecht voor en na het ‘rampjaar’ 1672. Vanaf de reformatie in 1580 was de katholieke eredienst in Utrecht verboden. Politieke bestuursposten waren sindsdien uitsluitend voorbehouden aan de lidmaten van de Gereformeerde Kerk. Schuilkerken werden echter oogluikend toegestaan en katholieken bleven deel uitmaken van de besturen van de gilden. In 1672 werd deze delicate balans tussen het handhaven van uiterst discriminerende regels en het gedogen van overtredingen hiervan wreed verstoord. De Franse Zonnekoning Lodewijk xiv veroverde in korte tijd hele delen van de republiek. Hij wierp zich daarbij maar al te graag op als beschermer en bevrijder van de katholieken. Op 23 juni 1672 zag ook het Utrechtse stadsbestuur zich genooddaakt de sleutels van de stad te overhandigen aan de Franse markies De Rochefort. Twee dagen later bezocht de Franse koning kortstondig Utrecht, maar omdat hij vreesde voor een aanslag bleef het bij die ene keer. Hij keerde terug naar het veel veiliger geachte kamp Zeist. De Utrechtse katholieken namen terstond de Domkerk weer in gebruik en de Fransen verordonde dat katholieken ook weer tot alle bestuursfuncties dienden te worden toegelaten. Daarmee kwamen zij echter in een uiterst ongemakkelijke positie terecht: hun diepste wensen – godsdienstvrijheid en gelijkberechtiging – werden hen in de schoot geworpen, maar helaas door de verkeerde werper.

De krijgskansen keerden en op 23 november 1673 verliet de Franse bezettingsmacht Utrecht. Nog diezelfde dag trokken de troepen van stadhouder Willem iii de stad binnen. Waar ’s ochtends de apostolisch vicaris, Johannes Neercassel, in de Domkerk de mis nog had opgedragen, stond ’s avonds de militante gereformeerde theoloog Voetius weer te preken.

Door deze gebeurtenissen nam het wantrouwen tegen katholieken in de stad Utrecht sterk toe. Volstrekt ten onrechte werden zij door sommigen gezien als een vijfde colonne. De talrijke, maar voor 1672 nauwelijks gehandhaafde, antikatholieke regels werden afgevoerd en op scherp gezet. Als gevolg daarvan hadden de Utrechtse katholieken veel sterker van repressie te lijden dan hun geloofsgenoten in de Hollandse steden als Amsterdam en Haarlem, die van de Franse bezetting gevrijwaard waren gebleven.

Waar het vertrouwen in personen of organisaties verdampt, neemt de regel- en handhavingsdruk toe. Dat geldt ook voor de relatie tussen universiteiten en overheid. Die varieert wereldwijd van spannend tot spanningsvol. De wonderlijke combinatie van scherpzinnig-

heid, aanpassingsvermogen, eigenzinnigheid en strikte waardepatronen, maakt universiteiten tot zeer duurzame en onnavolgbare organisaties, die gelijktijdig worden bewonderd en verguisd, beschimpt en geprezen, benijd en verafschuwd.

Desalniettemin gaf minister Deetman in 1986 in zijn eerder genoemde HOAK-nota de Nederlandse universiteiten een groot vertrouwen door hun een autonomie te verlenen die toen in Europa ongekend was. En dat vertrouwen is niet beschaamd: bijna twintig jaar later horen de meeste Nederlandse universiteiten – ook de Radboud Universiteit – tot de beste ter wereld. Een voortgezet vertrouwen zou dan ook op zijn plaats zijn, maar de werkelijkheid is anders: ‘*minder regels, meer toezicht*’, zal desondanks ons deel zijn.

Dit nieuwe wantrouwen is niet opgeroepen door de universiteiten zelf, maar door ontsporingen in belendende percelen. Denk aan de bouwfraude, de hbo-fraude, het Ahold-schandaal en de oliereserves van Shell. *Corporate governance*, transparantie en *codes of conduct* moeten het bedrijfsleven nu verder op de rails houden. Het zijn pogingen om met name bij beursgenoteerde ondernemingen economische en maatschappelijke doelen weer in evenwicht te brengen. Hoewel universiteiten uitsluitend maatschappelijke doelstellingen hebben en al helemaal niet beursgenoteerd zijn, dreigt de overheid dit voor het bedrijfsleven bedoelde medicijn preventief ook maar vast aan het hoger onderwijs voor te gaan schrijven. Dat lijkt mij echter even zinvol als de raden van bestuur van Ahold en Shell op te leggen dat zij – bij wijze van boetekleed – zich voortaan in toga dienen te hullen alvorens hun aandeelhouders te woord te staan, teneinde zo weer hun gezag en integriteit te herstellen.

Zulke duurzame maar ingewikkelde professionele organisaties als universiteiten moeten het daarentegen juist hebben van een goed ontwikkeld, door iedereen gedeeld en stabiel waardepatroon, waar toga's en academische plechtigheden een uitdrukking van zijn. Regels en toezicht voegen daar weinig aan toe. Personen met een goed ontwikkeld geweten en een portie gezond verstand hebben daar genoeg aan om normaal met elkaar om te gaan. De Nederlandse universiteiten zitten al met al niet te wachten op nieuwe wetgeving die verkeerde en onbruikbare begrippenkaders in het hoger onderwijs introduceert. Het onsmakelijke gerecht van Rutte's 'leerrechten' ligt ons nog zwaar op de maag. De tijd zal het leren wie daar gelijk krijgt.

Ik keer in dat verband nog even terug naar de Utrechtse katholieken in de zeventiende eeuw.

Nog geen negen maanden na het vertrek van de Fransen werd Utrecht getroffen door een tornado, waardoor op 1 augustus 1674 het hele middenschip van de Domkerk werd weggeblazen. Het werd nooit meer herbouwd.

In 1795 keerden de Fransen in Utrecht terug onder aanvoering van de republikeinse generaal Pichegru. In hetzelfde jaar werden de katholieken in al hun rechten hersteld.

En tot slot de wezel, die toezicht hield. Verderop in het boekje doet hij toch nog iets: hij blaast op zijn fluitje om de uil wakker te maken, het enige dier dat sterk en wijs genoeg is om het bloemenkleed over de rug van Rodi te draperen. Een goedbedoelde maar overbodige actie want uilen hoef je niet te wekken: zij ontwaken uit zichzelf als de avond valt. Zij waken als anderen slapen. Zij verheffen zich als anderen wegkruipen. Zij spreken als anderen zwijgen. Dat doet onze universiteit al 82 jaar lang. Laat dat vooral zo blijven.

2006

STUDENTEN: 17.650
DIPLOMA'S: 2.469
PROMOTIES: 241
MEDEWERKERS: 4.309
PUBLICATIES: 5.049

“Cees Nootebooms grote en veelzijdige oeuvre, zijn compromisloze engagement met de letterkunde en zijn ambassadeurschap voor de Europese en mondiale cultuurtradities vormen verdiensten, waardoor de Radboud Universiteit met volle overtuiging een **eredoctoraat** in de letteren toekent aan **Cees Nooteboom**”. *Uit de laudatio door prof. Paul Sars.* [1]

Sinds 1980 zijn vanuit de universiteit meer dan **350 bedrijven** gestart, waaronder bedrijven die zich hebben ontwikkeld tot wereldspelers, zoals Synthon en Mercachem.

NRC Handelsblad, 9 december 2006: **De stelling van Roelof de Wijkerslooth**: studenten moeten harder werken. “Kom je om te studeren, dan zul je ook studeren. Je moet mensen duidelijk maken dat ze bevoorrecht zijn, en dat er iets van hen wordt verwacht.”

De universiteit stuurt een **student** orthopedagogiek die zich uitdrukkelijk als pedofiel kenbaar heeft gemaakt, van de universiteit: “In de opleiding orthopedagogiek komt iedere student regelmatig in contact met jonge kinderen. Dit moet in een open en vertrouwde sfeer kunnen verlopen. Een student die zich in de openbaarheid als pedofiel kenbaar maakt, pleegt inbreuk op het vertrouwensklimaat, dat de universiteit moet bieden.”

Prof. Carl Figdor ontvangt de **Spinozapremie**. Hij is een van de eerste wetenschappers ter wereld die de dendritische celtherapie bij patiënten toepast. Hiermee wordt het eigen afweermechanisme getraind om tumorcellen aan te vallen.

Na vele omzwervingen over de campus is het beeld van **Erasmus** terug naast de ingang van de Universiteitsbibliotheek. [2]

Nijmeegse kunsthistorici begeleiden drie spraakmakende tentoonstellingen: ‘Geloof en Geluk’ door Jos Koldewij; ‘Rembrandt en Caravaggio’ door Volkert Manuth; ‘De laatste uren van Herculanum’ door Eric Moorman. [3]

Sinds september wordt er op de campus gewoond. Ten oosten van de Heyendaalseweg zijn **370 studentenwoningen** en een ‘**Guesthouse**’ gebouwd.

Decanen:

Prof. Jean-Pierre Wils wordt decaan van de nieuwe Faculteit der Religiewetenschappen. Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica: prof. Jan Kuijpers volgt prof. Sjoerd Wendelaar Bonga op.

DE VERWONDERING VOORBIJ

18 MEI 2006

BIJNA HONDERD JAAR GELEDEN MAAKTE EEN ARTISTIEK ZEER BEGAAFDE BOUWKUNDESTUDENT in Delft een tekening waarop hij zijn eerste studie-ervaringen probeerde te verbeelden. Op 18 oktober 1911 schonk hij de prent aan de studentenvereniging Sanctus Virgilius, waar hij wat eerder lid van was geworden. Het geschenk werd in dank aanvaard, ingelijst en aan de achterkant voorzien van een bondige beschrijving van wat die prent eigenlijk voorstelde. Gever en ontvangers waren er kennelijk allerminst zeker van dat ook volgende generaties dit kunstwerk evenzeer als zijzelf op de juiste waarde zouden weten te schatten.

Dat was geen overbodige actie, zoals de geschiedenis leerde. Want naarmate de tijd verstreek, daalde het stof van vele jaren op de prent neer en werd de afbeelding aan het gezicht onttrokken. Het geheel overleefde de Tweede Wereldoorlog én de kunstenaar en belandde uiteindelijk in de voormalige regentenkamer van het Delftse Barbaraklooster, waar de studentenvereniging inmiddels haar intrek had genomen.

Daar hangt het tot op de dag van vandaag. Het is een bijzondere tekening omdat zij uitdrukking geeft aan datgene wat een studie aan een universiteit idealiter inhoudt: diepgaande kennisverwerving, het verwerven van academische vaardigheden en het verkrijgen van een brede intellectuele basis.

Maar toch, als je nu bijna honderd jaar later de studenten en bezoekers van het Barbaraklooster vraagt wat die tekening voorstelt, krijg je vrijwel zeker als antwoord: geen idee. Wat je niet weet, zie je immers niet. Vandaar dat universiteiten niet alleen onze kennisbasis koesteren en uitbreiden, maar die kennis ook gevraagd of ongevraagd overdragen.

Je moet immers wel erg nieuwsgierig zijn om niet alleen de voorkant maar ook de achterkant van een schilderij of tekening te willen bekijken.

Dus, ongevraagd laat ik u nu de achterkant van de tekening zien, waarop onze bouwkundestudent zijn bedoelingen in tekst heeft weergegeven.

‘Op den voorgrond zien wij de benauwde droomer in zijn sluimer verontrust: Terwijl Ionische Kapiteeltjes over de dekens dansen Is den candidaat de trechter der wetenschap in het hoofd geplant. En boven de opening doen de verschillende proffen der afdeling hun duit in het zakje. Zoo zien wij van links beginnend, den hoogleraar van der Kloes met rioolbuis en kalkbak; daarnaast slingert er een wenteltrap in. Rector Cardinaal roert terwijl Henri Evers bijdragen uit de “Geschiedenis der Architectuur” aandraagt. Daarnaast werkt een hoogleraar in de bouwkunde er een klinkhamer in. Voor hem is juist een zware ijzeren brug geofferd.’

Met de academische vaardigheden van onze student lijkt het wel goed te zitten. Distantie en zelfreflectie zijn immers rijkelijk voorhanden. Ook die brede intellectuele basis lijkt in aanleg aanwezig omdat hij zich als bouwkundestudent ook in dromen en neurocognitie verdiept. Maar de kennisverwerving zelf: daar heeft hij moeite mee, zowel qua inhoud als qua proces.

Hij lijkt weinig meer op te hebben met zijn studie; de verwondering over de wetenschappelijke aspecten van de bouwkunst is hij in ieder geval ver voorbij. Dat komt natuurlijk vaker voor en velen onder u die studeren of gestudeerd hebben, zullen in deze verbeelding wel iets herkennen van hun eigen studieperikelen. In de kunst is een dergelijke indringende weergave echter zeer zeldzaam. Dat geldt niet alleen voor schilderkunst, maar ook voor de literatuur.

In *De nagelaten snikken en grimlachjes* van Piet Paaltjens kunnen we uitvoerig kennismaken van de geromantiseerde vriendschappen en verliefdheden van de Leidse student François Haverschmidt, maar we zullen er vergeefs zoeken naar echte studie-ervaringen.

*‘Hoor ik op Sempre een waldhoorn
Of ook wel een Turkse trom
Dan moet ik zoo bitter weenen
En – ik weet zelf niet waarom’*

Voor een student musicologie had het nog gekund, maar voor een theoloog is het toch ver gezocht om hier een studie-uiting in te herkennen.

In de romancyclus *De tandeloze tijd* van A.F.Th. van der Heijden wordt uitvoerig verslag gedaan van zelfs de intiemste details van het Nijmeegse studentenleven van de hoofdpersoon, maar een studieboek wordt er zelden in opengeslagen.

We lezen hoe hij op weg naar de cafés in de binnenstad ‘zonder te hoeven trappen op topsnelheid die lange lange Berg en Dalseweg afsuist’ en aanlegt in café Trianon. Was er niet ergens een studentenfeestje tot drie, vier uur in de nacht, dan was er altijd nog wel iets open: ‘Diogenes of dat ongezellige doorzakkershol aan de Oranjesingel desnoods, de Studentenunie....’ We leren de inrichting van de Tribunal en zijn uitbater Floor kennen.

Als het al een keer over zijn studie gaat, komt iedereen te laat op een werkgroep in het Filosofisch Instituut op de hoek van de Coehoornstraat en de Groesbeekseweg en schrijft de docent in kapitalen op het bord: ‘ALS DE REVOLUTIE UITBREEKT, LIGGEN DE STUDENTEN NOG IN BED’. Dat leek de hoofdpersoon overigens verreweg de veiligste plek.

Ook onze eigen onvolprezen Pieterlief, die als columnist wekelijks in *De Gelderlander* op een buitengewoon geestige wijze verslag doet van haar studentenervaringen, heeft het voorzichtigheidshalve liever over het studentenleven of over de Limburgse familie van haar vriendje dan over het studeren zelf, al dringt zij een enkele keer eens een tentamenzaal binnen in haar stukjes.

Toch zijn er wel uitzonderingen. Een mooi voorbeeld is de bundel *Trots op mijn studie*, die in 2002 met een bezielend voorwoord van onze rector verscheen. In een serie essays doet een aantal studenten verslag van wat ze in hun studie bevalt, maar ook wat daarin tegengaat. Verwondering en trots staan daarin voorop, maar ook de worsteling die nodig is om door al die kennisbomen het woud van de wetenschap te blijven zien, blijft niet onbesproken. Opmerkelijk vaak wordt ook gerefereerd aan de omgeving van studenten en docenten, die als onmisbaar gezien wordt om het roer in een studie recht te houden. Zoals de chemiestudent Tom Bloemberg doet in zijn bijdrage ‘Er is chemie tussen ons’:

‘Wat echter wel opvalt, is de enorme binding tussen chemiestudenten, zowel binnen het jaar als binnen de gehele studie, en zelfs nationaal. Ik ken geen chemiestudent die geen lid is van de studentenvereniging en ik ken er nauwelijks een die geen actief lid is. Ik ben er trots op dat ik deel uitmaak van deze geweldige groep mensen, dat er iets is wat ons bindt ...’

Zonder het zo te noemen, heeft deze student het over zichzelf als lid van de academische gemeenschap. Onze academische gemeenschap. Een gemeenschap waar je alleen deel van

kunt uitmaken als je er ook persoonlijk in investeert. Een gemeenschap die zo sterk moet zijn dat de universiteit als organisatie kan blijven voortbestaan ondanks het enorme verloop bij studenten en personeel dat voor een universiteit nu eenmaal kenmerkend is. Een gemeenschap die evenzeer onmisbaar is voor een goed onderzoeksklimaat als voor een goed studieklimaat.

Het is een wereld die ver weg lijkt te staan van onze huidige Haagse wettenmakers. Daar domineert jargon als ‘kanteling van aanbod- naar vraagsturing’ en ‘de onderwijs-consument’.

“Het hoger onderwijs als markt organiseren leidt tot een meer prestatiegerichte sfeer. Goed voor excellente studenten. Maar ook voor ‘outsiders’”, zegt minister Brinkhorst van Economische Zaken in *de Volkskrant* van 1 maart 2006. Een opleiding wordt daar in Den Haag teveel gezien als een buslijn met een mistig vertrekpunt en een onduidelijke bestemming. Een student wordt in de rol van passagier gedrongen die met een knipkaart voor een beperkt aantal haltes, overal moet kunnen in-, uit- en overstappen.

Als wij als universiteit dit gedachtegoed overnamen bij de inrichting van ons wetenschappelijk onderwijs, dan zou het aantal studenten dat een diploma weet te behalen wel eens drastisch kunnen dalen. Het aantal studiestakers zou drastisch toenemen.

Dat lot trof in ieder geval de maker van de tekening waar ik het in het begin over had. Han van Megeren. Na enige tijd staakte hij zijn studie en legde hij zich verder toe op tekenen, schilderen en de kunsthandel. Maar het liep slecht met hem af. Zijn werk werd door het grote publiek zeer gewaardeerd, maar door de kunstcritici van zijn tijd niet bijster origineel gevonden. Dus maakte hij van de nood een deugd en werd hij de meest briljante vervalser van schilderijen – van onder meer Vermeer en Frans Hals – die wij ooit gekend hebben.

Op 29 mei 1945 werd hij, verdacht van collaboratie, gearresteerd. Hij zou Nederlandse kunstschaten aan de nazi's hebben verkocht. Het bleken echter allemaal vervalsingen van zijn eigen hand te zijn, en hij werd veroordeeld wegens oplichting. In de Verenigde Staten leverde hem dit juist een heldenstatus op. *‘The man who swindled Goering’*, kopte een Amerikaanse krant in 1947. Hij overleed voor hij zijn straf kon uitzitten op 30 december 1947.

Maar de Radboud Universiteit Nijmegen is gelukkig springlevend en mede namens mijn beide collegae Jeroen Winkels en Kees Blom wens ik u allen geluk met het 83-jarig bestaan van onze krachtige academische gemeenschap.

2007

STUDENTEN: 17.771

DIPLOMA'S: 2.613

PROMOTIES: 262

MEDEWERKERS: 4.283

PUBLICATIES: 5.300

Met het in beweging zetten van de **slinger van Foucault** opent Hare Majesteit de Koningin op 8 mei 2007 het **Huygensgebouw**. Haar bezoek is hartverwarmend. Bij binnenkomst in de grote hal krijgt ze een spontaan applaus. Ze wordt geïnformeerd over het werk van de faculteit en laat zich rondleiden. Ze neemt ruim de tijd voor studenten en blijft uiteindelijk langer dan gepland. Met het nieuwe Huygensgebouw heeft de oostzijde van de campus een totaal nieuw aanzien gekregen.

In september ondertekenen de rectoren van negen universiteiten tijdens een academische zitting in de Aula van de Radboud Universiteit het **IRUN-character**. IRUN (International Research Universities Network) wil de mobiliteit van studenten, docenten en onderzoekers stimuleren en faciliteren. [2]

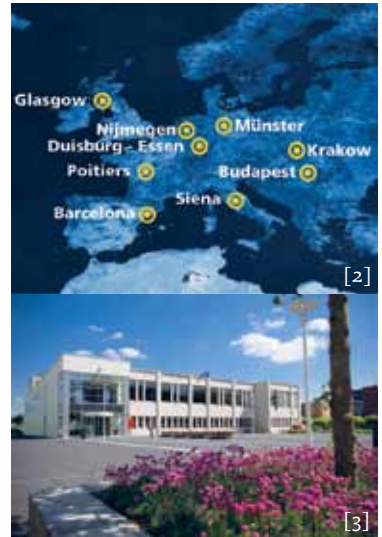
Ron Welters pikt in VOX een wijdverbreid vooroordeel door: de **zesjescultuur**. Hij onderzoekt het percentage zesjes van ongeveer 100.000 voldoende in de periode 1984–2007. Dat zakte van 45 procent in 1984 tot 33 procent na het jaar 2000. *De Volkskrant* pikt het verhaal op en refereert aan premier Balkenende, die Nederland opriep ‘de mentaliteit van de middelmatigheid’ achter zich te laten. Hij blijkt al op zijn wenken te zijn bediend, aldus *de Volkskrant*. Zeker aan de Radboud Universiteit.

Prof. Pieter Muysken, hoogleraar Algemene taalwetenschap, wordt door de KNAW benoemd tot **Akademiehoogleraar**. Het is een waardering voor zijn bijdrage aan het documenteren van de Indiaanse talen van Bolivia.

Prof. Binne Zwanenburg ontvangt de **Universiteitspenning in Zilver**.

Dat is een waardering voor zijn inspanningen als geestelijk vader van het commercialiseren van wetenschappelijk onderzoek via spin-offbedrijven. Daarnaast leverde hij een grote bijdrage aan de realisering van de nieuwbouw van de Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica.

Het bestaande collegezaalencomplex, naast het Huygensgebouw, is gerenoveerd en omgedoopt tot **Linnaeusgebouw**. Het herbergt de grootste collegezaal van de campus.

College van bestuur:

Prof. Bas Kortmann volgt prof. Kees Blom op als rector magnificus.

Dr. Anton Franken volgt dr. Jeroen Winkels op.

Decanen:

Faculteit der Theologie: prof. Ben Vedder volgt prof. Peter Nissen op.

Faculteit der Rechtsgeleerdheid: prof. Corjo Jansen volgt prof. Ybo Buruma op.

Faculteit der Sociale Wetenschappen: mevrouw prof.

Hetty Dekkers volgt prof. Charles de Weert op.

Faculteit der Medische Wetenschappen/UMC St Radboud: prof. Frans Corstens volgt prof. Dirk Ruiter op.

SYMBOOL OF CIMBAAL

16 APRIL 2007

TOEN IK IN DE VROEGE MORGEN VAN MAANDAG 11 OKTOBER 1982 HET UNILEVER RESEARCH Laboratorium in Vlaardingen wilde binnengaan, kwam mijn veel oudere en ongetwijfeld ook veel wijzere collega David van Dorp al weer naar buiten. Met opgeheven hoofd, half gesloten ogen en zwaaiende armen, stak hij de voor het laboratorium gelegen parkeerplaats over. Vervolgens verdween hij in een van de vele mistbanken die begin oktober de verminkte boorden van de Nieuwe Waterweg vol erbarmen aan het zicht weten te onttrekken.

Twintig jaar eerder had Van Dorp, leider van de groep Organische Chemie, de hypothese gelanceerd dat in het menselijk lichaam arachidonzuur wordt omgezet in het hormoon prostaglandine. En in nauwe samenwerking met zijn Zweedse collega proximus Sune Bergström, had hij de juistheid van die hypothese aangetoond. Hij stond bij zijn directe collega's dan ook in hoog aanzien en hij werd beschouwd als het ultieme symbool van de betekenis van fundamenteel onderzoek. Zijn ontdekking lag zelfs ten grondslag aan alle Becelproducten die Unilever nadien op de markt heeft gebracht, maar toch genoot hij buiten de kring van onderzoekers nauwelijks enige bekendheid. Het leek hem niet te deren.

Maar die morgen van de 11e oktober 1982 zwollen de geruchten aan dat de Nobelprijs voor geneeskunde zou worden toegekend voor het onderzoek aan prostaglandines. Als dat zo was, zou Van Dorp bij de prijswinnaars moeten horen. De bedenker van een slechts in kleine kring gewaardeerde wetenschappelijke hypothese zou wereldwijd bekend komen te staan als de gelauwerde uitvinder van Becel. Het symbool zou in een cimbaal veranderen. Maar wilde hij dat zelf wel?

Symbool of cimbaal: is dat niet óók het dilemma waarvoor iedere rector magnificus zich gesteld ziet? Dient hij – als symbool van de academie en als vertegenwoordiger van de wetenschap in het universitaire bestuur – zich niet te beperken tot zijn rol als hoeder van de kwaliteit en integriteit van onderwijs en onderzoek? Of wordt hij als bestuurder toch ge-

acht ook een cimbaal te zijn en met al die wijsheid iets tot stand te brengen waarvan het nut voor iedereen duidelijk is?

Kennis van het Latijn helpt ons bij de beantwoording van die vraag niet, want 'rector magnificus' kan net zo goed vertaald worden in 'prachtlievende leider' als in 'door daden beroemde bestuurder'.

Ook een verkenning in tijd en plaats brengt ons niet veel verder. Nederlandse universiteiten mogen dan zeker al sinds de zeventiende eeuw er een rector magnificus op nahouden, buiten Nederland is dat lang niet altijd het geval. In een aantal Europese landen kent men bijvoorbeeld wel de 'rector', maar hij is er geen 'magnificus'. Mogelijk is daar van dat epitheton afgezien, omdat in het Latijn 'magnificus' ook 'snoevend' kan betekenen. En dat wekt maar misverstanden! In weer andere landen is zelfs helemaal geen sprake van een 'rector', maar van een president, een *principal* of een kanselier. In Tübingen sprak men lang geleden zelfs van '*der Monarch des Universitäts*' en in Bologna – waar de oudste Europese universiteit staat – was het tot de zestiende eeuw de gewoonte dat een student rector was.

Laat ik dus maar dicht bij huis blijven, niet te ver in de tijd terugkijken en met u vier rectoren van onze Radboud Universiteit op hun symbool- en cimbaalgehalte beschouwen.

De eerste is Jos Schrijnen, door Rogier wel aangeduid als 'een gentleman met prelaten-allures en een dictatoriale aanleg'. Als bijzonder hoogleraar aan de Universiteit Utrecht bouwde hij in enkele jaren een indrukwekkende reputatie op als taalwetenschapper. Desondanks meende hij als bijzonder hoogleraar niet voor vol te worden aangezien en als katholiek noch in Utrecht noch elders voor een ordinariaat in aanmerking te zullen komen. Met tomeloze energie stortte hij zich mede daarom vanaf 1918 op de verwezenlijking van een katholieke universiteit in Nijmegen. En op 17 oktober 1923 stond die universiteit er ook, met Schrijnen als haar eerste rector. Hij hoopte in die functie voor het leven benoemd te worden, maar net als de al gevestigde Nederlandse universiteiten koos Nijmegen voor een jaarlijks wisselend en daarmee sterk symbolisch rectoraat. Na een jaar moest hij de eer al weer aan een ander laten. Zo groot was zijn weerzin tegen het overdragen van de keten dat hij terstond op zijn visitekaartjes liet drukken 'eerste rector magnificus', want dat was hij en dat bleef hij. Het cimbaal dat bij toverslag een universiteit schiep, was een symbool onder zijn gelijken geworden en dat beviel hem totaal niet!

Op 11 december 1942 aanvaardde de rechtshistoricus Bernard Hermesdorf het rectoraat. Studenten waren een beetje bang voor hem, want zijn tentamens waren berucht, maar de bezet-

tingsmacht dacht weinig problemen met hem te zullen krijgen. Van het begin af aan stelde hij zich echter uiterst principieel op, deed geen enkele concessie en weigerde de door de bezetter verlangde loyaliteitsverklaring ter ondertekening aan de studenten voor te leggen. Op 9 april 1943 sloot hij zelfs op principiële gronden de toen twintigjarige universiteit. Zelden zal een universiteit een rector gehad hebben die zijn studenten en collega's zo was toegedaan, die een beslissing moest nemen die achteraf de enig juiste bleek te zijn, maar die op het moment zelf in zijn gevolgen voor hemzelf en voor heel de academische gemeenschap zo veel risico's behelsde. Pas jaren later, op 17 september 1945, kon hij het rectoraat overdragen en werd hij weer wat hij eerder was: een hoogleraar Romeins recht die berucht was om zijn tentamens. Hermesdorf was meer dan een symbool en een cimbaal: hij was een held.

Bij de rectoraatswisseling in 1947 werd de mediëvist Mgr. Reinier Post rector van de zwaar gehavende universiteit. Kort daarvoor was hij lid geworden van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen en hij leek te zijn voorbestemd om gedurende dat jaar als primus inter pares de symboliek van het rectoraat met verve uit te dragen. Maar het liep anders.

Even overwoog het bestuur van de Radboudstichting om de bestuurskracht van de universiteit in deze wederopbouwfase te vergroten door een permanent rectoraat in te stellen, zoals Schrijnen dat zo graag gewild had. Maar uiteindelijk werd gekozen voor een ander model: de universiteit kreeg een raad van bestuur en Post werd in 1948 – na zijn aftreden als rector – de eerste voorzitter. Een taak die hij tot 1961 bleef vervullen. Zonder hem had onze universiteit geen medische en geen natuurwetenschappelijke faculteit gehad. Ook hadden wij niet op deze campus gezeten. Werd Schrijnen van cimbaal een symbool, Post werd van symbool tot cimbaal.

Ik sla nu uit tijdgebrek een lange periode en vele rectoren over en maak een grote sprong voorwaarts in de tijd. Dat brengt mij bij Kees Blom. Ik wil niet verhullen dat ik dit het moeilijkste deel van mijn beschouwing over de rectoren van onze universiteit vind. Op geschreven bronnen kan ik geen beroep doen, want die zijn er nauwelijks. Afstand kan ik niet nemen want de betrokkene is mij te nabij. Een duiding van zijn betekenis kan ik niet geven, want dat moet de toekomst nog leren.

Natuurlijk, ik kan u vertellen dat de bioloog Kees Blom, lid van de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, op 20 december 1999 op deze zelfde plaats het rectoraat overnam van Theo van Els. Ik kan met u vaststellen dat hij met zijn rectoraat van bijna

zevenenhalf jaar de langstzittende rector is uit de geschiedenis van onze universiteit en dat hij op 10 mei 2007 het rectoraat overdraagt aan alweer zo'n eminent lid van onze academische gemeenschap: Bas Kortmann. Maar dat zijn feiten die iedereen u kan geven. Van iemand die bijna die hele rectoraatsperiode van enkele meters afstand heeft kunnen volgen, mag u terecht ook wat meer persoonlijke observaties verwachten.

Ik heb u net – uiteraard niet toevallig – een stukje van een trio van Schubert laten horen. Kees past in een trio: hij speelt zijn eigen partij, maar in volstrekte harmonie. Het is trouwens schitterende muziek die een mens blijmoedig maakt, ook al is de ondertoon ernstig en streng. Ook dat is Kees: iemand die niet alleen als het goed gaat, maar ook bij tegenslag en persoonlijk verdriet, collega's, studenten en hun ouders weet op te beuren en nieuwe hoop geeft. Met zijn optimisme en enthousiasme maakt hij verliezers tot potentiële winnaars, potentiële winnaars tot winnaars en winnaars tot wereldkampioen. Dat is toch allemaal symboliek, zal mogelijk een enkele scepticus onder u denken. Wat levert dat nu meer op dan een goed gevoel? Waar zijn de niet meer weg te denken resultaten van bestuurlijk handelen? Waar is het cimbaal?

Een dergelijke impertinente vraag kan alleen maar met een tegenvraag beantwoord worden.

Want wie van u had zeven jaar geleden gedacht dat tegenwoordig de opening van het academisch jaar door meer dan 1.100 personen bezocht zou worden? Wie van u had gedacht dat anno 2007 Radboud-studenten hun collega's van Harvard en Yale zouden verslaan? Wie van u had gedacht dat de studenttevredenheid zo sterk zou stijgen als de laatste jaren? Wie van u had gedacht dat *NRC Handelsblad* de Radboud Universiteit zou uitroepen tot de beste onderzoeksuniversiteit? Wie van u had durven dromen van de grote aantallen prijzen die onze onderzoekers binnenhalen? Wie van u had durven dromen van het succesvolle Honours Programma? Wie van u had durven dromen van IRUN?

Het symbool is in een cimbaal veranderd!

En wie van u nu denkt: waar heb ik toch eerder symbolen in cimbalen horen veranderen, stelt die vraag terecht. Het was Gerrit Achterberg, die in zijn gedicht 'Werkster' dat kunststuk volbracht.

WERKSTER

*Zij kent de onderkant van kast en ledikant
ruwhouten planken en vergeten kieren,
want zij behoort al kruipend tot de dieren,
die voortbewegen op hun voet en land.*

*Zij heeft zichzelf aan de vloer verpand,
om deze voor de voeten te versieren
van dichters, predikanten, kruidenieren,
want er is onderscheid van rang en stand.*

*God zal haar eenmaal op Zijn bodem vinden
gaande de gouden straten naar zijn troon,
al slaande met de stoffer op het blik.*

*Symbolen worden tot cimbalen in de
ure des doods – en zie, haar lot ten hoon,
zijn daar de dominee, de bakker en de frik.*

Uit: Gerrit Achterberg, *Verzamelde gedichten*. Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam 2003, 13e druk.

De werkster is haar leven lang aan het zwoegen voor haar opdrachtgevers, met stoffer en blik als het symbool van haar nederigheid. Maar als zij moegestreden maar voldaan de hemelpoort wil binnengaan – stoffer en blik nu hoog geheven als een cimbaal – blijkt het dubbeltje toch weer geen kwartje te worden. Want wie ziet zij daar voor zich de hemel binnenglippen? Haar oude bazen!

Dat overkwam ook David van Dorp. In de namiddag van 11 oktober 1982 werd bekend dat de Nobelprijs voor de geneeskunde inderdaad was toegekend voor het werk aan prostaglandines.

Sune Bergström en nog twee andere collega's met wie Van Dorp had samengewerkt vielen in de prijzen, maar hemzelf werd deze eer onthouden. Misschien was het Nobelcomité van mening dat vier prijswinnaars er één teveel zou zijn, misschien dat het comité er niet van beschuldigd wilde worden reclame te maken voor een multinational, misschien

was er nog een andere reden, maar misschien had Van Dorp domweg pech en was hij net als Achterbergs werkster gewoon niet de eerste.

Laten wij onze rectoren een beter lot gunnen en met applaus te kennen geven dat Kees Blom het epitheton 'magnificus' in de goede betekenissen van het woord waarachtig verdiend heeft, en dat Bas Kortmann datzelfde epitheton met ere zal dragen.

2008

STUDENTEN: 18.085

DIPLOMA'S: 2.429

PROMOTIES: 260

MEDEWERKERS: 4.358

PUBLICATIES: 5.349

[1]

Job Cohen ontvangt een universitair **eredoctoraat** vanwege zijn bestuurlijke kwaliteiten, die zich kenmerken door een sterk samenbindend vermogen. De Radboud Universiteit herkent zich in de waarden waar Cohen zich sterk voor maakt: tolerantie, integriteit, gevoel voor rechtvaardigheid, harmonie en de moed om op te komen voor de zwakken en bedreigden.

[1]

De Radboud Universiteit is al 85 jaar onlosmakelijk verbonden met de stad Nijmegen. Als cadeau aan stad en regio presenteert de universiteit zich op zondag 1 juni onder het motto '**Beleef de Radboud**' in het Nijmeegse centrum. Zeker achtduizend mensen uit stad en regio bezoeken de festivalmarkt, wonen een lezing bij en doen mee aan debatten. [2]

Via een **kort geding** probeert het bedrijf NXP een wetenschappelijke publicatie van de groep van **prof. Bart Jacobs** over de gebreken van de Mifare Classic Chip te verbieden. De voorzieningenrechter van de Arnhemse rechtbank stelt NXP in het ongelijk, met als grond de vrijheid van meningsuiting. Het is een belangrijke uitspraak omdat de academische vrijheid boven een bedrijfsbelang gaat.

Voor het eerst in haar bestaan telt de universiteit meer dan **18.000 studenten**.

Rector Bas Kortmann en studente Kim Konsten ontvangen op 10 november uit handen van minister Ronald Plasterk een cheque van 4,9 miljoen euro: de **Siriussubsidie** voor de **Radboud Hounours Academy**. [3]

Prof. Theo Rasing, hoogleraar Spectroscopie van vaste stoffen en grensvlakken, krijgt de **Spinozapremie** voor zijn onderzoek op het gebied van de magneto-optica, met name voor zijn werk om met licht magneetjes te manipuleren. Zijn onderzoek maakt een doorbraak mogelijk, namelijk om de opslag van digitale gegevens op een harde schijf tienduizend maal sneller te laten verlopen.

In mei wordt de nieuwe **Studentenkerk** geconsacreerd door de bisschop van 's-Hertogenbosch, Mgr. Hurkmans. In het gebouw zijn kerk, werkkamers van de pastores, ontmoetingsruimtes en een gebedsruimte voor moslims nu allemaal onder één dak verenigd. Het open karakter van het gebouw, midden op de campus, past bij een bijzondere universiteit als de Radboud Universiteit. [4]

Bijna alle inwoners van Nijmegen vinden de universiteit onmisbaar voor de stad, goed voor het imago en bijdragen aan de sfeer in de stad. Driekwart van de Nijmegenaren is **uitgesproken trots** op de Radboud Universiteit. Dat blijkt uit een Irs-onderzoek dat tijdens het lustrum verscheen.

VOOR WIE DE STILTE ZWIJGT

15 MEI 2008

IN MAART 1981 DREIGDE MIJN ONDERZOEK VAST TE LOPEN OP MIJN GEBREK AAN INZICHT IN de interactie tussen trypsine en soybean trypsin inhibitor. Trypsine is een enzym dat in het darmstelsel de afbraak van eiwitten bevordert en soybean trypsin inhibitor is een stof die van nature voorkomt in de sojaboon, maar de werking van trypsine juist blokkeert.

Ik besloot inspiratie te zoeken bij een van mijn toenmalige collega's en gekend deskundige op dit gebied, de biochemicus Hans Visser. Toen ik aan het begin van de avond zijn kamer binnenkwam, trof ik daar niet de gebruikelijke chaos, maar een oase van rust en orde. Met een verzaligde blik zat hij aan een vrijwel leeg bureau, een vulpen in de hand en een aantal dichtbeschreven velletjes voor zich. Onder handbereik lag een van de Anton Wachterromans van Vestdijk: *Terug tot Ina Damman*, de ongenaakbare jeugdliefde van de hoofdpersoon.

Verbaasd vroeg ik hem: "Wat ben jij aan het doen?", want ik kende hem alleen als een wat monomane onderzoeker die zijn collega's voortdurend bestookte met de nieuwste wetenschappelijke inzichten in de wonderlijke wereld van eiwitmoleculen.

"Ik ben aan het werk", zei hij koeltjes en de geest van Ina Damman leek zowaar even door de kamer te zweven. Maar met een geruststellende glimlach voegde hij eraan toe: "Na zes uur geef ik gewoon een andere invulling aan de vrijheid van onderzoek dan overdag. Een onderzoeker mag en moet immers zelf bepalen wat, wanneer en hoe hij onderzoekt en 's avonds kan ik hier rustig werken aan de opzet van een biografie van Vestdijk."

Hij vertelde mij zich al verzekerd te hebben van een literair begaafde coauteur, een uitgever en de medewerking van Vestdijks weduwe, onmisbaar voor de toegang tot het belangrijkste bronnenmateriaal. Maar probleemloos verliepen die contacten allemaal niet. Op mijn voorzichtige vraag wat hij zou doen als zij zich zouden terugtrekken, antwoordde hij geheimzinnig: "Tja, voor wie de stilte zwijgt..." Kennelijk wilde hij daarmee Hemingways *Voor wie de klok luidt* parafraseren, maar ik vroeg hem er verder niet naar, want het vooruitzicht leek mij nogal somber.

Ik denk ook niet dat onze toenmalige werkgever het met Hans Vissers royale interpretatie van het begrip 'vrijheid van onderzoek' eens was, al betrok hij zijn stelling met een knip-oog.

Wikipedia – dat hier óók al een mening over heeft – onderschrijft verrassenderwijs de opvatting van Hans Visser volledig, zelfs met weglating van de knipoog. Onder vrijheid van onderzoek wordt daar verstaan: de vrijheid zelf te bepalen wat het onderwerp, de werkwijze, de richting, het beoogde resultaat en de duur van het onderzoek zullen zijn. En natuurlijk ook het tijdstip en de manier van bekendmaking van het onderzoeksresultaat.

Deze interpretatie is echter zo ruim, dat in de praktijk van alledag deze vrijheid van onderzoek een groot aantal belagers lijkt te hebben. Denk eens aan de promotor die de aanstelling van een promovendus met een nog niet voltooid proefschrift niet verlengt; collega's die besluiten tot het afbouwen van een onderzoekslijn omdat ze de kwaliteit onvoldoende achten; een tijdschrift dat publicatie weigert; een bedrijf dat bij contractonderzoek exclusiviteit van de opgebouwde kennis bedingt; de overheid die tot bepaalde bronnen geen toegang geeft.

Collega's, decanen, financiers, bestuurders, politici, zij lijken allemaal al snel tot het kamp van de vijand te behoren.

Is dit nu geklaag van een wereld die eigenlijk in luxe leeft, maar inzicht in de essentie van de vrijheid van onderzoek ontbeert? Of zijn het toch signalen aan een decadente samenleving die dit vrijheidsbegrip echt aan het uithollen is? In ieder geval bewijzen deze uitlatingen wel dat vrijheid van onderzoek nog steeds van belang gevonden wordt. Verbazingwekkend is dat niet, want de mens is van nature nieuwsgierig en wil steeds meer weten op zijn zoektocht naar de waarheid. Niemand wordt daarin graag belemmerd, zeker een onderzoeker niet. Hij heeft immers van weten en spreken zijn beroep gemaakt, en streeft daarbij óók een stuk zelfverwerkelijking na. De onderzoeker heeft dus een groot persoonlijk belang bij de vrijheid van onderzoek.

Maar onze samenleving heeft een nog veel groter belang bij die vrijheid. Wetenschappelijke doorbraken komen immers makkelijker tot stand in een vrij en ongebonden onderzoeksklimaat. Dat leidt tot het inzicht dat het innoverend vermogen van onze samenleving toeneemt naarmate onderzoekers meer de vrije hand gelaten wordt.

Onderzoeker en maatschappij hebben dus allebei belang bij de vrijheid van onderzoek. Beide belangen lijken los van elkaar te staan, maar toch komen zij samen bij een wetenschappelijke doorbraak, en wel op het moment waarop in navolging van Archimedes het ‘eureka’ klinkt.

Onze mediëvist prof. Peter Raedts beschreef in 2001 dit moment als volgt:

‘Waar het mij nu om gaat is niet het resultaat, maar dat ene moment van de ontdekking, dat veel wetenschappers zullen herkennen. Het moment waarop ineens alle stukken van de puzzel in elkaar vallen, het moment dat je zeker weet dat het zo zit en niet anders, het moment dat je het gevoel hebt dat je aan een fundament raakt, dat je door alle vele woorden heen ineens de waarheid ziet. Maar nog belangrijker is dat precies dat moment niet iets van jezelf is, maar dat het iets is wat je gegeven wordt, dat het niet de logische en onvermijdelijke conclusie vormt van alle voorgaande inspanningen.’

Over een dergelijk ogenblik kan niemand zwijgen en dat is maar goed ook.

In het voorgaande heb ik iets gezegd over de inhoud en het belang van de vrijheid van onderzoek, maar nog niets over de mate waarin opvattingen over dit onderwerp tijd- en contextgebonden zijn. Een snelle blik in de geschiedenis biedt echter enige opheldering.

Door alle eeuwen heen zijn er voorbeelden aan te dragen van wetenschappers die van hun intellectuele vrijheid of zelfs hun leven zijn beroofd als gevolg van de maatschappelijke afwijzing van hun wetenschappelijke ideeën, te beginnen met Socrates. Of aan onze eigen universiteit, professor Regout, die op grond van zijn volkenrechtelijke publicaties in 1940 gearresteerd werd en in Dachau om het leven kwam.

Nieuwe wetenschappelijke inzichten en opvattingen zijn niet altijd even welkom. Vrijheid van onderzoek vraagt daarom onmiskenbaar om bescherming van de onderzoeker en de institutie waar hij werkzaam is. En een beschaafde samenleving biedt die ook. Niet voor niets staat sinds 1949 in artikel 5 van de Duitse grondwet als een van de grondrechten vermeld: *‘Kunst und Wissenschaft, Forschung und Lehre sind frei.’*

De oorsprong van deze vrijheidsbegrippen ligt echter veel verder terug in de tijd. In de twaalfde eeuw ontstaan in Europa de eerste universiteiten en daarmee de begrippen *‘libertas scholastica’* en *‘libertas scholarium’*. Het betrof hier echter geen inhoudelijke vrijheden, maar privileges die toegekend werden aan de gemeenschap van professoren en studenten om zichzelf te besturen. De oudste vorm van academische vrijheid had dus betrekking op

bestuurlijke autonomie. Wij hebben daar onder meer de pedel als ordehandhaver aan overgehouden.

Pas heel veel later – aan het eind van de achttiende eeuw – ontstaat in Duitsland, geïnspireerd door Von Humboldt, een nieuw concept van de universiteit: het onderwijs raakt verbonden met onderzoek. Het begrip ‘academische vrijheid’ wordt aanzienlijk uitgebreid en omvat vanaf dan drie elementen. Allereerst de *‘Freiheit der Wissenschaft’*: opnieuw een vorm van bestuurlijke autonomie met minimale statelijke of kerkelijke bemoeienis. Als tweede de *‘Lehrfreiheit’*, de vrijheid van de professor om zelf zijn onderwerp te bepalen en daarover te onderwijzen of te publiceren. En tenslotte de *‘Lernfreiheit’*: studenten volgen geen verplicht curriculum, hoeven niet aanwezig te zijn en kunnen bij alle faculteiten en universiteiten voor delen van hun onderwijs terecht. Maar wel een streng afsluitend examen natuurlijk!

De huidige wettelijke bepalingen die studenten het recht geven om zonder extra betaling van collegegeld ook aan andere faculteiten en universiteiten onderwijs te volgen, zijn mede hierop terug te voeren.

De academische vrijheid was dus sterk institutioneel gericht en beoogde vooral de universiteit tegen ingrepen van buiten te beschermen. Ook in de Verenigde Staten vond dit concept ingang, maar daar kwamen na verloop van tijd de individuele academische vrijheden veel sterker in het verlengde van de voor iedereen geldende vrijheid van meningsuiting te liggen.

In Nederland werden deze academische vrijheden lange tijd zo vanzelfsprekend gevonden dat zij tot 1986 in geen enkele wet waren opgenomen. Sindsdien staat bij de inleidende bepalingen in de hoger-onderwijswetgeving kort en bondig vermeld: ‘Aan de instellingen wordt academische vrijheid in acht genomen.’ In de vele Kamerstukken die in de wetgeschiedenis aan deze royaal klinkende formulering worden gewijd, komen echter alle aspecten van de academische vrijheid, zoals Von Humboldt die op het oog had, uitvoerig aan bod. De eerder vanzelfsprekend geachte academische vrijheid wordt vanaf 1986 vanuit het maatschappelijk belang beredeneerd en als expliciet privilege aan de universiteit toegekend.

Binnen de universiteit komt de individuele onderzoeker de vrijheid toe zijn onderzoeksthema te kiezen, mits dat is in te passen in vastgestelde programma’s. In het onderzoek zelf kan hij volledig zijn eigen inzichten volgen, mits wordt voldaan aan maatschappelijke en ethische normen en door vakgenoten erkende maatstaven.

De onderzoeker moet voorts zijn onderzoek in overeenstemming kunnen brengen met zijn wetenschappelijke en morele integriteit, en hij dient in alle vrijheid te kunnen publiceren. Deze – in een wat rommelige wetsgeschiedenis verscholen – opvattingen hebben ons dus aanzienlijk meer te bieden dan de snelle en beknopte Wikipediatekst. Weetjes zijn bovendien vrijblijvend, maar wetten niet.

Vrijheid van onderzoek is een privilege dat aan de universiteit is verleend. De overheid heeft daarmee tot taak dit privilege te beschermen tegen al diegenen buiten de universiteit die hier inbreuk op willen maken. De universiteit zelf dient zorg te dragen voor een open onderzoeksklimaat, waarin onderzoekers zich beschermd weten, hun onderwerpen zonder zelfcensuur kunnen kiezen en hun vindingen kunnen openbaren. De onderzoekers dienen van dit voorrecht op een gewetensvolle en verantwoorde manier gebruik te maken. Blijft een van deze drie partijen in gebreke, dan wordt academische vrijheid voor ons even onbereikbaar als Ina Damman voor Anton Wachter.

Mijn voormalige collega Hans Visser had dus toch geen gelijk. Vestdijk was weliswaar arts, maar hij heeft nooit iets geschreven over groeistoornissen als gevolg van trypsine-inhibitie. De biochemicus Hans Visser kon dus niet met een beroep op de vrijheid van onderzoek op ieder willekeurig moment zichzelf transformeren in de biograaf Hans Visser.

Zijn vrees bleek overigens niet ongegrond. Want na het voltooien van een proefhoofdstuk verleende Vestdijks weduwe hem geen toegang meer tot het onmisbare archief. Zijn coauteur trok zich daarop terug en ook de uitgever zag er geen brood meer in. De stilte zweeg voor deze biograaf in de dop.

Maar zoals het een goed onderzoeker betaamt: hij gaf niet op en in 1987 verscheen toch zijn bijna zeventienhonderd pagina's tellende levenswerk *Simon Vestdijk, een schrijversleven*. De kritieken waren vernietigend.

Maar in de wetenschap sta je op elkaars schouders en in 2005 verscheen *Vestdijk, een biografie*, van de hand van Wim Hazeu. Hij kreeg wél de volledige medewerking van Vestdijks weduwe en het applaus van alle critici.

Applaus en kritiek, voorspoed en tegenslag, vrijheid en gevangenschap, mislukking en succes: het heeft zich allemaal voorgedaan in onze universitaire wereld. Maar wat een indrukwekkende en omvangrijke bijdrage werd en wordt daarmee aan onze samenleving geleverd. Laten wij daarom zuinig zijn op het instituut universiteit en de waarden die ons verbinden.

2009

STUDENTEN: 18.624

DIPLOMA'S: 2.362

PROMOTIES: 264

MEDEWERKERS: 4.413

PUBLICATIES: 5.476

[1]

2.200 ledlampjes schrijven de naam 'Radboud Universiteit' op de Erasmusstoren, het hoogste gebouw van Nijmegen. De universiteit: een lichtend baken in woelige tijden dat nooit haar licht onder de korenmaat mag verbergen. [1]

Het **Strategisch Plan 2009-2013** is het derde sinds 2001 dat als kernwoord 'kwaliteit' heeft. Het bouwt voort op de koers van de vorige plannen. De stijgende lijn van de prestaties sinds 2001 is het bewijs van de groeiende kwaliteit.

De theologe mevrouw **prof. Ellen van Wolde** hertaalt de eerste regels van **Genesis**. De in ons geheugen gegrifte zin ‘In het begin schiep God hemel en aarde’ is niet de juiste vertaling. Het moet zijn: ‘In het begin scheidde God hemel en aarde’. Van Wolde haalt de wereldpers. Ze laat zien dat er geen sprake is geweest van een schepping uit het niets, een *creatio ex nihilo*, maar van een scheiding van hemel en aarde. [2]

Amerikaanse vliegers hebben bij het **bombardement** op Nijmegen, op 22 februari 1944, de stad niet verwisseld met een van de Duitse steden Goch of Kleef. Ze hebben bewust een gelegenheidsdoel gebombardeerd, dat echter niet eensluidend geïdentificeerd was. Dat is geen vergissing, wel een *faux pas*, aldus Joost Rosendaal, historicus aan de Radboud Universiteit, in het boek **Nijmegen '44. Verwoes-**

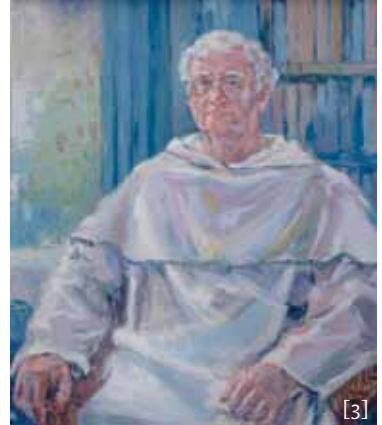
ting, verdriet en verwerking. Het boek wordt in een volle Stevenskerk gepresenteerd tijdens de herdenking van het bombardement.

Samen met de Harvard University organiseert de Radboud Universiteit de **Model United Nations-conferentie** (Worldmun) in Den Haag. Ruim 2.500 studenten uit 45 landen debatteren over wereldproblemen. De Nederlandse afvaardiging, met veel Nijmeegse studenten, wint de prijs voor de beste internationale delegatie.

Op 23 december overlijdt, 95 jaar oud, prof. **Edward Schillebeeckx**. Hij was van 1957 tot 1983 hoogleeraar Dogmatiek en geschiedenis van de theologie aan de Radboud Universiteit Nijmegen. Edward Schillebeeckx is een van de wetenschappelijke en maatschappelijke iconen van de Radboud Universiteit. [3]

[2]

[3]

HET GOEDE GEHEIM

14 MEI 2009

HET WAS NET LICHT TOEN KLEINE JEAN OP 4 JULI 1876 WAKKER SCHROK. MAAR HET WAREN niet de eerste vogels van die ochtend die hem hadden gewekt. Neen, het was iets heel anders: een beangstigend gebons en gedreun dat van veraf leek te komen maar ook van heel dichtbij. Half slapend en half huilend holde hij naar de slaapkamer van zijn ouders. Daar zag hij hoe zijn vader met een hamer en beitel een groot gat in de muur stond te hakken. “*Papa, q’est-ce que vous faites?*”, riep hij ontzet. “*Va t’en, c’est un secret!*”, schreeuwde zijn vader en hij duwde hem woedend naar buiten. Trillend en snikkend van ellende rende hij terug en dook bij zijn zusje in bed. Dat mocht niet, maar zij lag rustig te slapen en leek nergens erg in te hebben. Na een tijdje werd het stil en Jean viel huilend in slaap, zoals alleen kleine kinderen dat kunnen.

De volgende dag won Jeans nieuwsgierigheid het van zijn angst. Hij sloop ongezien de nu verlaten slaapkamer binnen. Het gat in de muur was verdwenen en op diezelfde plek was een in steen gehouwen reliëf ingemetseld. In de uitgebeelde vrouw herkende hij de trekken van zijn moeder en hijzelf zat bij haar op schoot. Jean staarde ernaar en ineens begreep hij het. Achter dat beeld had zijn vader een schat ingemetseld en zijn moeder en hij moesten daarop passen. Niemand mocht het weten. Het was hún geheim.

Hij sprak er met niemand over. Zelfs niet met zijn zusje. Die was te klein voor geheimen en bovendien stond zij niet op het beeld.

Geheimen, daar wil ik het met u over hebben. Niet van die wanhopige of kwalijke, die een persoon of regiem krampachtig stil probeert te houden, hopend op vergetelheid. Neen, ik wil het met u hebben over goede geheimen. Geheimen die heel nieuwsgierig maken, die een functie hebben, en soms wel en soms niet onthuld worden. Geheimen waarvan bij sommigen alleen het bestaan bekend is, en bij een enkeling ook de inhoud. Denkt u eens aan die club waar u als kind misschien lid van was, waarin briefjes beschreven met ci-

troensap boven een kaarsvlam hun tekst prijsgaven. Uw buurjongetje wist van die club, maar niet van die briefjes, al kwam hij er uiteindelijk toch achter.

Die geheimen hebben iets spannends, iets charmants, iets bekoorlijks en zijn vaak heel functioneel. Maar in de universitaire wereld houden wij er niet van. Wij vinden ze verwerpelijk. Een bedreiging van onze wetenschappelijke integriteit, een belemmering van de wetenschappelijke vooruitgang, het dom houden van anderen. Heel begrijpelijk die opvatting en meestal ook terecht.

Dat ligt besloten in het wezen van de universiteit. Als ergens geheimen niet veilig zijn is het daar wel. Wetenschap zoekt de waarheid, ontmaskert valse waarheden en onthult geheimen. Verifieerbaar en reproduceerbaar nog wel. Onderzoekers dienen die kennis te publiceren en te delen met hun studenten. Dat is onze taak, onze rol, onze opdracht.

Toch wordt deze missionaire openhartigheid niet altijd gewaardeerd. Denkt u eens terug aan de discussie vorig jaar rond de veiligheid van de Mifare Classic chip. De groep van professor Jacobs ontsleutelde het geheime algoritme op deze chip en wilde dat publiceren. De producent probeerde dat te voorkomen en spande een kort geding aan. De universiteit kreeg gelijk: publicatie was volkomen legitiem.

Maar toch. Ook de wetenschap heeft geheimen nodig. Wij maken er ongemerkt veelvuldig gebruik van. Het uitstellen van publicatie om octrooitechnische of andere redenen is immers óók een vorm van geheimhouding. En denkt u eens aan begrippen als *'responsible disclosure'*, *'secrecy agreement'*, *'raamcontract'*. Is dat allemaal verloedering of gewoon noodzaak?

En het werken met placebo's in het medisch onderzoek, is dat niet ook een vorm van geheimhouding? Wordt bij het moderne gedragswetenschappelijk onderzoek het ware doel van het experiment voor de proefpersonen in eerste instantie soms niet verzwegen? Allemaal geheimen dus, al zijn ze tijdelijk.

Toch valt zelfs die tijdelijke geheimhouding onderzoekers soms nog te zwaar. Geheimen bewaren is moeilijk en onderzoekers zijn ook maar mensen. Het komt zelfs wel eens voor dat een ontdekking publiekelijk bekendgemaakt wordt vóórdat het wetenschappelijk bewijs daarvan echt geleverd is. Dat loopt voor de betrokkene meestal verkeerd af.

Een aansprekend voorbeeld is te vinden in het leven van de apothekersleerling Böttger. (1682-1719). In de beste alchemistische tradities verkondigde hij goud te kunnen maken. Prompt zette Frederik I van Pruisen een prijs op zijn gevangenneming. De Pruisische schat-

kist zou met deze doorbraak immers goed af zijn! Böttger vluchtte naar Saksen waar August de Sterke hem allerhartelijkst en als een ware Mecenat ontving. Hij werd er getrakteerd op kost, inwoning, een laboratorium én een strenge bewaking die hem het vertrek onmogelijk maakte. Dat echte goud is natuurlijk nooit wat geworden, maar wel slaagde Böttger erin het ‘witte goud’ te maken: Europees porselein (1709). Hij werd in de adelstand verheven en begon een porseleinfabriek in de zwaar bewaakte Albrechtsburg in Meissen.

Publicatie bleef uit en het procedé bleef geheim. Böttgers later gepubliceerde aantekeningen bleken uitsluitend onzin te bevatten waar niemand wijs uit kon worden. Desondanks heeft het stadje Meissen er tot op de dag van vandaag zijn betrekkelijke welvaart aan te danken.

Politici en ambtenaren staan een stuk positiever tegenover geheimhouding dan wetenschappers. Maar het is wel een haat-liefdeverhouding. De Wet openbaarheid van bestuur bevordert de openbaarheid van besluiten en de overwegingen die daaraan ten grondslag hebben gelegen, maar kent talloze uitzonderingsgronden. De notulen van de ministerraad worden zelfs twintig jaar geheimgehouden. Het kabinet moet immers met één mond spreken, maar ministers moeten wel – daaraan voorafgaand – in vrijheid collegiaal overleg kunnen voeren en met elkaar van mening kunnen verschillen. Daarbij helpt de zekerheid dat niet de volgende dag die aanvankelijke verdeeldheid, met bronvermelding, breed wordt uitgemeten in het nieuws.

Meestal is een tijdelijke geheimhouding van onderhandelingen, zaken of besluiten heel gebruikelijk, zeer functioneel en ook noodzakelijk. Een wel heel bijzonder en al weer vergeten voorbeeld is een zaak waar de toenmalige minister van Onderwijs, Loek Hermans, en ikzelf, als directeur-generaal Wetenschappen, persoonlijk bij betrokken waren. Dat betrof de verwerving in mei 2000 door de staat van vijf tot dan toe onbekende dagboekbladen van Anne Frank.

In 1998 werden deze vijf dagboekbladen via het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie te koop aangeboden aan de staat door een voormalige mededirecteur van de Anne Frankstichting, Cor Suijk. Dat riep een groot aantal dilemma's op: zo iets is toch geen handelswaar? Waarom werden zij niet geschonken? En zelfs als je er iets voor zou betalen, hoeveel mocht dat dan zijn? Kon de staat zich anderzijds veroorloven de koop af te laten springen? Waren ze wel echt? Hoe was de aanbieder eraan gekomen? Dat diende allemaal eerst te worden uitgezocht. Om een ongewenste polemiek te voorkomen, hielden wij het aanbod geheim. Slechts een zeer klein groepje mensen was van deze mogelijke transactie

op de hoogte en zij wisten waarom zij moesten zwijgen. De verkoper onthulde overigens het bestaan van de dagboekbladen uiteindelijk zelf, maar gelukkig pas nadat de contouren van de overeenkomst duidelijker waren geworden. Hoofdelementen daarin waren de uitgangspunten dat het toekomstig eigendom bij de staat diende te berusten en dat het daarvoor te betalen bedrag ten goede zou moeten komen aan de Holocausteducatie. Toch duurde het daarna nog twee jaar voor er een definitief akkoord bereikt werd. Uiteindelijk betaalde de staat 300.000 dollar.

Het kan ook anders. De commissie-Gerritse stelde in februari 2009 ten behoeve van het kabinet een lijst met bezuinigingsmogelijkheden op. Met het crisisplan van het kabinet werd op 25 maart 2009 ook deze lijst geopenbaard. De Wet openbaarheid van bestuur deed daar zijn werk. Al lezend begrijp je waarom een of meerdere ambtenaren of politici daarover in het voortraject niet konden zwijgen: tussentijds kreeg *de Volkskrant* het stuk in handen. Het is zo'n ziellose optelsom van bedragen waarin iedere afweging ontbreekt, dat de gewetensnood van deze *deep throat* hem of haar kennelijk teveel werd. *'The ship of state is the only ship that leaks from the top'*.

Neen, dan schrijvers. Die zijn écht dol op geheimen en hun lezers nog meer. Ik kan mijzelf weinig romans voor de geest halen waar niet op een of andere manier de hoofdpersoon of een figurant de drager van een geheim is of juist van een geheim buitengesloten wordt. Een schrijver als Philippe Claudel is een meester in het opbouwen van de spanning rond de onthulling van een geheim. Denkt u eens aan zijn prachtige en beklemmende roman *Het verslag van Brodeck* of zijn even imponerende film *Il y a longtemps que je t'aime*. En dan het – ook verfilmde – boek van Bernhard Schlink, *De voorlezer*. De hoofdpersoon probeert haar geheim krampachtig en ten koste van alles te bewaren, wat de toevallige ontdekker van haar geheim in grote gewetensnood brengt.

Trouwens, ook vrijwel alle Nederlandse romanschrijvers bedienen zich sinds de Tachtigers van geheimen. Als u Herman Kochs *Het diner* hebt gelezen, begrijpt u wat ik bedoel. Auteurs popelen soms zelfs zo om over geheimen te beginnen dat het maar vast in de titel van het boek wordt opgenomen. Bijvoorbeeld in Anna Enquist's *Het geheim*. Neen, de literatuur kan niet zonder geheimen en de lezer die alles ziet en alles te weten komt nog minder. Overigens zijn er strenge literatuurcritici die van mening zijn dat een schrijver het geheim niet mag onthullen. Als lezer vind ik dat natuurlijk een foute opvatting. Maar als u nog vrienden wilt overhouden, vertel ze dan in ieder geval nooit de plot van een boek dat zij nog op hun nachtkastje hebben liggen.

Neen, wetenschap, politiek en literatuur hoe verschillend ook, kunnen niet zonder geheimen. En trouwens: wie of wat eigenlijk wel? U misschien?

Kleine Jean werd grote Jean en toen hij zijn einde voelde naderen, onthulde hij het geheim van de achter de Madonna verborgen schat aan zijn zoon. Ook die vertelde het op zijn beurt weer aan zijn zoon. Maar dat was een wetenschapper in de dop en hij vroeg zich af: zou dat wel waar zijn? Hij keek naar de Madonna die daar al honderd jaar waakte over het geheim dat haar was toevertrouwd. Even aarzelde hij, maar toen nam hij een hamer en beitel en bakte haar los uit de muur die haar gevangen hield.

Er kwam een diepe nis te voorschijn. Dus toch! Opgewonden stak hij zijn hand erin en voelde hoe zijn vingers iets raakten. Voorzichtig trok hij de schat uit het donkere, vochtige gat tevoorschijn. Verbijsterd keek hij naar zijn ontdekking: die was zo groot en zo bijzonder dat hij zich er echt geen raad mee wist. Ineens begreep hij waarom deze schat geheim moest blijven en het bestaan ervan juist niet. Hij legde hem terug in de nis en liet de Madonna haar plaats weer innemen.

Het geheim bleef. Ook vandaag. Ook voor u. Want die strenge literatuurcritici hebben misschien toch gelijk.

2010

STUDENTEN: 19.137
DIPLOMA'S: 2.588
PROMOTIES: 283
MEDEWERKERS: 4.574
PUBLICATIES: 5.611

Op 5 oktober maakt het Nobelcomité bekend dat prof. **Andre Geim**, bijzonder hoogleraar aan de Radboud Universiteit, en prof. **Konstantin Novoselov**, die in Nijmegen promoveerde, de **Nobelprijs voor de natuurkunde** hebben gewonnen. Ze ontvangen de prijs voor hun onderzoek naar de eigenschappen van grafeen, het dunste materiaal ter wereld. Mede door hun toedoen kan grafeen in de

toekomst worden gebruikt voor zeer dunne, efficiënte elektronica en nanotechnologie. De universiteit huldigt Geim en Novoselov tijdens een academische plechtigheid in De Vereniging. Staatssecretaris Zijlstra van ocw maakt bekend dat beide winnaars zijn benoemd tot Commandeur in de Orde van de Nederlandse Leeuw en hangt ze de bijbehorende versierselen om.

Kon Kelei, ooit een **kind-soldaat** in Zuid-Soedan, studeert af in Europees en internationaal recht. Inmiddels is hij docent aan de rechtenfaculteit van de University of Bor in Zuid-Soedan en heeft hij zijn eigen hulpproject. [2]

Jacques Delors, voormalig voorzitter van de Europese Commissie, ontvangt de eerste **Vrede van Nijmegen Penning**. De prijs zal voortaan iedere twee jaar worden uitgereikt aan iemand die zich bijzonder heeft ingezet voor de ontwikkeling en positie van Europa. De Vrede van Nijmegen Penning is een initiatief van de Radboud Universiteit, de gemeente Nijmegen en Royal Haskoning. [3]

Prof. Jos van der Meer ontvangt de **Universiteitspenning in Zilver**. Hij geniet een grote wetenschappelijke reputatie in binnen- en buitenland. Prof. Van der Meer heeft

[2]

[3]

[4]

de Radboud Universiteit en het UMC St Radboud nationaal en internationaal mede op de kaart gezet.

Het **Rondje Heyendaal** is voltooid. Het is het sluitstuk van de snelle verbinding van universiteit, aca-

demisch ziekenhuis en hogeschool naar het centraal station. Gebruikers van het openbaar vervoer zijn zo in nog geen tien minuten van de campus op het centraal station.

Decanen

Prof. Hans Thijssen wordt de eerste decaan van de nieuwe Faculteit der Filosofie, Theologie en Religiewetenschappen. Faculteit der Rechten: prof. Paul Bovend'Eert volgt prof. Corjo Jansen op. Faculteit der Natuurwetenschappen, Wiskunde en Informatica: prof. Stan Gielen volgt prof. Jan Kuijpers op. Faculteit der Managementwetenschappen: prof. Rob van der Heijden volgt prof. Hans Mastop op.

BEDENKELIJKE BESLUITEN

20 MEI 2010

IN JANUARI 1969 LIEP IK ROND MIDDERNACHT DE TUNNEL IN DIE DE DELFTSE BINNENSTAD scheidt van het studentenhuus waar ik toen woonde. Het vroom dat het kraakte en een snij-dende oostenwind blies recht in mijn gezicht. Ik huiverde, dook nog dieper in mijn jas weg en versnelde mijn pas. Op het diepste en meest deprimerende punt van de tunnel lag een baal vodden. Maar toen ik mij daar voorbij wilde haasten, rees er een van de kou of alcohol blauw aangelopen zwerver uit omhoog. “Koud”, mompelde hij. Een golf van weezin tegen de borrelende, stinkende man spoelde door mij heen, maar ik sleepte hem toch mee naar huis. Ik wees hem de morsige bank in de keuken, die hem goed leek te bevallen. “Warm”, bromde hij nog en viel luid snurkend op de bank in slaap. Ik hing een briefje op voor mijn huisgenoten met de tekst: ‘Koude zwerver, laten slapen!’ en ging voldaan naar bed.

Om zeven uur ’s ochtends schrok ik met een onrustig gevoel wakker. Ik haastte mij naar de keuken. De bank was leeg, het briefje was weg, en de deur stond open. Op de keukentafel lagen een mes en een plas geronnen bloed. Een golf van paniek sloeg door mij heen: wat had ik ontetend?

Iedereen neemt wel eens een besluit – om een probleem op te lossen of om naderend onheil af te wenden – dat totaal verkeerd uitpakt. Meestal valt daar wel mee te leven. Een ervaring rijker en een illusie armer, zeggen we dan. Maar naarmate het probleem onoplosbaarder of het onheil onafwendbaarder lijkt, neemt onze fixatie op die éne alomvattende oplossing toe. Met alle gevolgen van dien.

Het is een geliefkoosd thema in veel romans. Sommige schrijvers slagen erin om zo veel onuitgesproken dreiging in hun teksten te leggen, dat al vanaf de eerste bladzijde duidelijk is dat de ontknoping dramatisch zal zijn, alle goede bedoelingen van de hoofdfiguur ten spijt. Denkt u eens aan de lotgevallen van de vioolbouwer Vedder in *Publieke werken* van Thomas Rosenboom. Vedder krijgt een bod op zijn huis van iemand die op die plek een

hotel wil bouwen. Maar hij vraagt er vervolgens een bedrag voor dat tweeënhalve keer zo hoog ligt. Dat gaat niet goed, denk je dan al als lezer. De afloop zal ik u besparen.

De Israëlische schrijver David Grossman hanteert die dreiging nog veel sterker in zijn prachtige boek *Een vrouw op de vlucht voor een bericht*. Een moeder brengt haar zoon Ofer naar het front in Zuid-Libanon. Zij vreest dat Ofer daar zal sneuvelen. Om dat onheil te bezweren, zoekt zij haar oude minnaar én vader van de jongen op. Samen trekken zij door Galilea, onbereikbaar voor een onheilstijding, ervan overtuigd dat zolang zij samen over Ofer in gesprek zijn, hem niets zal overkomen.

Nu levert zulk herkenbaar menselijk gedrag tenminste nog boeiende boeken op, maar als het machthebbers of politici overkomt, is het einde zoek. Hoe meer macht, hoe rampzaliger en hoe langduriger de gevolgen kunnen zijn.

Ik neem u daarvoor mee naar een ver en veilig verleden: het jaar 815. In dat jaar werd de Deense koning Hériold door enkele rivaliserende familieleden van de troon gestoten en uit zijn land verdreven. Om in zijn macht hersteld te worden, wendde hij zich tot zijn buurman, de Frankische keizer Lodewijk de Vrome, die een jaar eerder zijn overleden vader Karel de Grote was opgevolgd. Lodewijk liet Hériold leenhulde aan zich betuigen en gaf hem de gevraagde steun. Hériold herwon zijn kroon en liet zich in 826 met zijn nazaten in Mainz dopen. Dit tot grote vreugde van Lodewijk, die hem en zijn naaste familieleden met steeds grotere stukken van het Frankische rijk beleende. Maar Hériold werd als christen in Dene-marken nog meer gewantrouwd dan daarvoor, en opnieuw uit zijn land verdreven. Nogmaals probeerde Lodewijk Hériold met zijn belangrijkste rivaal en achterneef, de heidense Horik, te verzoenen. Dat gebeurde zelfs hier in Nijmegen, in 827, maar Lodewijk en Hériold wachtten tevergeefs op de keizerlijke palts: Horik kwam gewoon niet opdagen. Noordwest-Europa veranderde in een permanent slagveld van elkaar bestrijdende Deense en Frankische facties.

Zoals Lodewijk de Vrome in tijden van crisis zijn heerschappij verloren zag gaan door eigen onmacht en door onderlinge verdeeldheid en het streven naar eigenbelang van zijn raadgevers, zo zag Jan Peter Balkenende zijn vierde kabinet vallen. Maar het vallen van een kabinet biedt natuurlijk geen oplossing voor de grote problemen van onze tijd: het vermindert van de sociale cohesie en het wegvallen van de economische groei.

Universiteiten doen dat wel. Het onderwijs van de gelijke kansen bevordert de sociale cohesie en het op innovatie gerichte onderzoek bevordert de economische groei. Het brede

spectrum aan wetenschappelijke disciplines dat aan universiteiten beoefend wordt, onze sterke betrokkenheid bij de samenleving, en de jeugdigheid van onze academische gemeenschap van studenten en medewerkers, stellen ons bij uitstek in staat om dat maatschappelijke herstel krachtig te bevorderen.

Maar krijgen wij daarvoor net als in de ons omringende landen ook daadwerkelijk de kans? Wij zijn daarvoor immers grotendeels op de overheid aangewezen.

Helaas hadden wij in Nederland al vóór de financiële crisis minder over voor het hoger onderwijs en onderzoek dan het gemiddelde van de oeso-landen. En dat was in tijden van voorspoed en overschotten. De overheid staat er nu veel slechter voor: in de miljoenennota voor 2010 werd een financieringstekort geraamd van bijna 36 miljard euro. Dat tekort kan op maar drie manieren worden weggewerkt: minder uitgeven, de lasten verhogen of hopen op een economische groei die het tekort doet verdampen.

Voor 2010 koos het kabinet-Balkenende voor het laatste en gelijk had het: in maart van dit jaar raamde het CPB het tekort op 29 miljard euro: een daling met 7 miljard euro dankzij een meevallende economische groei.

Het kabinet had ook kunnen kiezen voor een al dan niet tijdelijke lastenverzwaring. Dat zou betekenen dat je iedere Nederlander zestien procent meer aan belastingen en premies zou moeten laten betalen. Het kabinet koos daar niet voor. Politieke opportuniteit (denk aan naderende verkiezingen) én de economische realiteit (denk aan de door economen zo gevreesde w-curve) gaven daarbij de doorslag.

Voor de zekerheid zette het kabinet wel zijn ambtenaren aan het werk om te bedenken hoe je die 36 miljard euro toch zou kunnen bezuinigen. Eigenlijk een onmogelijke opdracht want het gaat gewoon om een té groot bedrag. De hele begroting van ocw is toevallig óók 36 miljard euro. Het schrappen van dat begrotingshoofdstuk lost het probleem in één keer op, maar kunt u zich Nederland voorstellen zonder onderwijs, cultuur en wetenschap?

Sommige van de ambtelijke werkgroepen die op pad zijn gestuurd met de vraag hoe deze ombuigingen toch te verwezenlijken zijn, hebben dan ook terecht de economische en maatschappelijke gevolgen van de door hen bedachte ingrepen proberen te schetsen. Maar lang niet alle groepen zijn daarin geslaagd, zeker niet de groep die zich bezighield met het hoger onderwijs en studiefinanciering.

Deze ambtenaren stelden voor de lasten voor studenten met twintig procent te verzwaren door het giftgedeelte in de studiefinanciering af te schaffen, de collegegelden fors te verhogen, de onderwijsbekostiging dito te verlagen, en daar nog eens een korting met vijf procent overheen te leggen. Nergens staat wat onherroepelijk de gevolgen van deze ingre-

pen zullen zijn: een uittocht van jong talent naar België en Duitsland, een aanzienlijke daling van het aantal studenten, en minder en slechter onderwijs. Kortom, de motor van het economisch herstel wordt volledig tot stilstand gebracht en de jeugdige dragers van het herstel worden het land uitgejaagd.

Het wat later verschenen rapport van de commissie-Veerman, die was ingesteld om zich te buigen over de toekomstbestendigheid van het Nederlandse hoger onderwijsbestel, tapt uit een heel ander vaatje. Nuchter stelt de commissie vast dat Nederland al lang niet meer tot de top-kenniseconomieën van de wereld behoort, maar tot de middenmoot. Niet minder maar juist meer uitgeven aan hoger onderwijs en onderzoek is zijn recept. Niet minder studenten, maar minder studie-uitval en intensiever onderwijs. De universiteit is er voor *'the best and the brightest'* en moet vooral niet verder groeien om de verhouding onderwijs-onderzoek op peil te houden.

Het is de agenda waar de Radboud Universiteit Nijmegen al in 2001 voor gekozen heeft. Het heeft ons gebracht waar wij op hoopten: de slimste studenten, de beste onderzoekers, een ijzersterk profiel en een zeer grote maatschappelijke betekenis. Jammer dat Veerman dit niet zag in zijn rapport. Hij heeft veel te weinig oog voor de grote verschillen tussen universiteiten en hogescholen enerzijds en de onderlinge verschillen tussen universiteiten anderzijds. Overigens een veel voorkomende fout: overheden, inspecties, brancheverenigingen, politici en belangenorganisaties doen hetzelfde. Wie alles op één hoop gooit, moet niet verrast zijn als het gemiddelde iets middelmatigs oplevert.

Hoe het nu verder gaat, zal mede door de verkiezingsuitslag van 9 juni bepaald worden. Ik zou u dan ook in overweging willen geven in ieder geval te stemmen op een partij die het universitair onderwijs en onderzoek een warm hart toedraagt.

Heriold en zijn naaste familieleden heersten na de mislukte formatie van 827 verder als leenmannen van de keizer over vrijwel het hele gebied van Walcheren tot aan de Wezer en bleven van daaruit Denemarken binnenvallen. Lodewijks zoon, keizer Lotharius, gaf een van hen – een zekere Rorik – zelfs het recht namens de keizer belastingen te innen. Een uiterst bedenkelijk besluit met fatale gevolgen, want de man deed dat maar al te graag.

Het duurde bijna tweehonderd jaar voor de rust en beschaving weer enigszins waren teruggekeerd, onder meer dankzij de inspanningen van Radboud, bisschop van Utrecht en de naamgever van onze universiteit.

Die tijd ligt ver achter ons en op haar 87e dies natalis staat de Radboud Universiteit er buitengewoon goed voor. Dat prachtige resultaat hebben wij niet te danken aan heroverwegingswerkgroepen, commissies of partijprogramma's. Maar aan onszelf: studenten en medewerkers, die – hoe verschillend onderling ook – verbonden door wetenschappelijke gedrevenheid en maatschappelijke betrokkenheid, gewoon vooruit willen, met zichzelf en met de samenleving. Als meerdere mensen handelen vanuit eenzelfde positieve en creatieve geest worden problemen oplosbaar die dat voor een enkel individu niet zijn.

Dat heb ik tenminste zelf in 1969 indringend ervaren. Want toen ik 's avonds thuis kwam vertelde een van mijn huisgenoten dat hij de zwerver 's ochtends vroeg een kop thee en een boterham had gegeven. Met de broodzaag had de weldoener zich in zijn vinger gesneden. De zwerver had er een pleister op geplakt en zich vervolgens naar buiten laten sturen. Ik heb hem nooit meer terug gezien.

2011

STUDENTEN: 19.103
DIPLOMA'S: 2.751
PROMOTIES: 311
MEDEWERKERS: 4.758
PUBLICATIES: 6.044

Op vrijdag 21 januari **pro-
testeren studenten en
hoogleraren** tegen de
voorgenomen bezuinigin-
gen in het hoger onderwijs.
Meer dan duizend hoogle-
raren in toga trekken van
het Binnenhof langs de

Hofvijver door de Haagse
binnenstad. In de Anton
Philipszaal vindt een bij-
zondere gezamenlijke aca-
demische plechtigheid
plaats, de grootste ooit ge-
houden. Alle sprekers, on-
der wie de Nijmeegse rector

Bas Kortmann, keren zich tegen de aangekondigde bezuinigingen op het hoger onderwijs. Deze staan haaks op de ambitie van Nederland om zijn internationale positie als kennis-economie te versterken. Juist nu moeten we investeren in ontwikkeling van kennis, is de boodschap van de hoogleraren. [1]

In 2008 toonden informatici van de Radboud Universiteit aan dat de **OV-chipkaart** was te kraken omdat de gebruikte Mifare Classic Chip slecht beveiligd was. Inmiddels is deze chip vervangen door een aangepaste versie. De Digital Security Group van **prof. Bart Jacobs** heeft deze kaart getest en in orde bevonden. [2]

Dr. Gerrit Deems promoveert op zijn 89e bij **prof. Peter Nissen** op een proefschrift over Alphons Ariëns. Deems is de oudste promotus ooit van de Radboud Universiteit. [3]

Prof. Heino Falcke krijgt de **Spinozapremie**. Hij ontvangt de prijs voor zijn wetenschappelijk onderzoek naar zwarte gaten, misschien wel de meest mysterieuze objecten in het heelal. De zwaartekracht in een zwart gat is zo groot dat zelfs licht er niet aan kan ontsnappen.

De nieuwe parkeergarage onder de sportvelden complementeert meer dan tien jaar **vernieuwing** van de oostzijde van de **campus**. Het vizier wordt nu gericht op het zuidelijke deel. Als eerste komt het **Grotius-gebouw** in beeld. De voorbereidingen zijn in volle gang. [4]

Positie van de Radboud Universiteit op de **Academic Ranking World Universities** (ARWU/Shanghai).

2008	2009	2010	2011
183	174	157	135

Decanen:
Faculteit der Medische Wetenschappen/UMC St Radboud: prof. Paul Smits volgt prof. Frans Corstens op.

BENSALEM

19 MEI 2011

OP DINSDAG 11 FEBRUARI 1975 WAS DE STOPTREIN VAN ROTTERDAM NAAR HOEK VAN HOLLAND even bedompt en vol als anders. De grijze ochtendschemering en de kille motregen deden alle reizigers wat somberend en zwijgzaam uit het raam staren. Behalve twee onderzoekers, beiden chemicus, van het bedrijf verderop. Op gedempte toon geraakten zij steeds verder verstrikt in een heftige woordenwisseling.

De een werd door zijn collega's 'de professor' genoemd, omwille van zijn rustige en heldere betoogtrant en zijn bereidheid het allemaal nóg een keer uit te leggen. Hij was een gekend deskundige op het gebied van eiwitmoleculen. De ander, gespecialiseerd in de katalyse, droeg het epitheton 'de profeet'. Hij ontleende die geuzennaam aan zijn vermogen om op even hartelijke als overdonderende wijze duidelijk te maken welke vindingen wél en welke niet met commercieel succes bekroond zouden worden.

De professor vertelde vol trots dat zijn afdelingshoofd een groot onderzoeksvoorstel had goedgekeurd. Twintig teams van uiteenlopende disciplines zouden vier jaar lang onderzoek doen naar alle aspecten van de volledige vervanging van vlees door plantaardige eiwitten in alle menselijke voeding. De gezondheid van mens en milieu zouden daar op langere termijn zeer bij gebaat zijn.

Maar de profeet lachte hem uit en zei dat die plantenbiefstukjes die hij wilde maken nooit verkocht zouden worden. De winstverantwoordelijke en de oprichter zouden er daarom geen enkel heil in zien en hij kon er maar beter onmiddellijk mee stoppen, anders zou het niet goed met hem aflopen. "Dat zien wij dan wel weer", reageerde de professor, waarop nieuwe onheilstijdingen over zijn hoofd door de profeet werden uitgestort.

Na de vierde discussieronde vervielen zij in een grimmig stilzwijgen. De kille dunne regen leek ook in de trein voelbaar. Eenmaal aangekomen bij het station van de stad waar het bedrijf gevestigd was, stapten zij ieder door een andere deur uit. 'Zij werden verwelkomd door een dunne regenbui vermengd met natte sneeuw'.¹

Francis Bacon moet zich bij het aanhoren van dit gesprek in zijn in 1626 gedolven graf hebben omgedraaid. Want beide onderzoekers leefden in een onderzoekswereld waar Bacon alleen maar van kon dromen. In zijn postuum verschenen werk *Nova Atlantis* beschreef hij het utopische eiland Bensalem waar in Solomon's House grote groepen onderzoekers onafgebroken bezig zijn om ten nutte van de maatschappij hun kennis en inzichten te vermeerderen. Een comité van specialisten evalueert alle verworven kennis op hun bijdrage aan theorievorming en praktische toepasbaarheid.

Want dat wetenschap toepassing moest vinden, stond voor Bacon wel degelijk vast. En dat diezelfde wetenschap onmisbaar was voor het verwezenlijken van een betere samenleving al evenzeer. Hij beschreef in zijn *Nova Atlantis* als een vroege Jules Verne ontdekkingen die pas eeuwen later daadwerkelijk gedaan werden.

Deze briljante en invloedrijke jurist en filosoof bracht het, in navolging van Thomas More honderd jaar eerder, in 1618 zelfs tot Lord Chancellor, de hoogste ambtelijk-bestuurlijke positie die in die tijd in Engeland mogelijk was.

Ondanks het feit dat hij nimmer een ontdekking deed zoals hij die zelf van een wetenschapper verwachtte, wordt hij terecht door velen gezien als de grondlegger van de moderne experimentele wetenschap. Maar zijn dromen werden pas echt werkelijkheid in de negentiende eeuw. Gelukkig ook in Nederland. Denkt u eens aan de zes Nederlandse Nobelprijswinnaars in de periode van 1900 tot 1914.² Maar ook aan de bijzondere en stimulerende positie die de in Nederland gevestigde industriële researchlaboratoria van multinationals als Shell, Philips, Unilever, DSM en Akzo innamen in de periode van 1950 tot 1980.

Steeds opnieuw heeft Solomon's House een nieuw onderkomen weten te vinden. Bij de universiteiten van Leiden, Utrecht, Amsterdam en Groningen in het begin van de twintigste eeuw. In de naoorlogse periode vooral bij het bedrijfsleven, en het laatste decennium bij de universiteiten van Eindhoven, Twente, Wageningen en vooral natuurlijk Nijmegen: sinds 2010 wellicht meer nog Nova Atlantis dan Noviomagus.

Want wat zou Bacon tevreden zijn geweest met de Nobelprijs voor Andre Geim en Kostya Novoselov voor hun deels in Nijmegen uitgevoerde onderzoek aan het wondermateriaal grafeen. Zijn comité van specialisten zou het onmiddellijk en met grote opwinding omarmd hebben. Ook de minister van Innovatie, Verhagen, stelde onlangs zulke comités in, maar zij hebben zich nog niet gemeld om meer over dit buitengewone onderzoek te vernemen. Misschien moet het innovatieministerie, anders dan het wetenschapsministerie, nog wat wennen aan het idee dat grensverleggend, nieuwsgierigheid-gedreven onderzoek wel eens de basis van alle innovatie zou kunnen zijn.

Dat innovatie niet iets is dat je kunt bestellen, maar dat innovatie vraagt om voldoende onderzoekers die nieuwe wegen durven inslaan en voldoende bedrijven die durven ondernemen.

Maar ook na de verwezenlijking van Bacons droom is het onderzoekslandschap sterk veranderd. En waren dat wel allemaal veranderingen ten goede? Als we de begenadigde Franse schrijver en filmregisseur Philippe Claudel moeten geloven geeft het resultaat te denken.

*‘Toen de onderzoeker het station verliet, werd hij verwelkomd door een dunne regenbui vermengd met natte sneeuw’*³

Zo begint hij zijn in 2010 verschenen roman *Het onderzoek*, een beklemmend en beangstigend boek. Claudels hoofdpersoon komt bij het in de stad gevestigde bedrijf onderzoek doen. Hij doet dat in opdracht van zijn afdelingshoofd, dat evenmin als hijzelf aan het bedrijf verbonden is. Hij raakt daarbij verstrikt in tegenstrijdige, onbegrijpelijke en dwaze instructies, mededelingen en gedragingen van bewoners en medewerkers die zich allemaal volledig van het bedrijf afhankelijk wanen.

Enmaal doorgedrongen tot de verantwoordelijke in het bedrijf blijkt hij ook met hem zijn onderzoek niet te kunnen bespreken en wordt zijn nachtmerrie compleet als hij in handen van de oprichter valt.

Claudels herhaalde gebruik van woorden als ‘de onderzoeker’, ‘het afdelingshoofd’, ‘de verantwoordelijke’ en ‘de oprichter’ roept bij lezing nog een extra gevoel van vervreemding op.

Wie alle Haagse – al dan niet geheime – documenten over hoger onderwijs, onderzoek en innovatie van het laatste jaar doorneemt, zal daar geen enkele literaire kwaliteit in aantreffen. En dat is maar goed ook. Want de onuitputtelijke serie paradigmawisselingen, generalisaties, niet-onderbouwde uitspraken, spierballentaal en onjuistheden maakt het zo al verontrustend genoeg. Claudels nachtmerrie lijkt griezelig dichtbij en Bacons droom akelig ver weg.

Laat ik twee voorbeelden geven. Nederland wil tot de vijf sterkste kenniseconomieën ter wereld behoren. De OESO stelt lijsten op op basis van het percentage van het BBP dat een land besteedt aan onderwijs en onderzoek. Maar ons land heeft, anders dan de ons omringende landen, gekozen voor tekortreductie en belastingverlaging ten koste van bijvoorbeeld het onderzoeksvolume. De uitgaven aan onderzoek gaan dus juist dalen en wel van

0,84 procent van het BBP in 2009 naar 0,68 procent in 2013. Wij gaan dus juist zakken op die OESO-lijst.

Die bestedingsbeperking heeft ook nog een ander gevolg: een verlies van vele arbeidsplaatsen voor jonge onderzoekers. Voeg daarbij de afschaffing van de basisbeurs voor masterstudenten, waar circa 60.000 universitaire studenten mee te maken zullen krijgen. Dat zal onherroepelijk een daling van het aantal Nederlandse masterstudenten tot gevolg hebben, vooral in bèta- en technische opleidingen. Het aanbod aan gekwalificeerde onderzoekers zal de komende jaren dus gaan dalen, maar wie wil innoveren heeft juist extra onderzoekers nodig.

Onze overheid lijkt nu te zeggen: “Nederland heeft zo veel wetenschappers niet nodig, en het terugdringen van het financieringstekort mag niet vertraagd worden.” Dat doet denken aan de Franse chemicus Lavoisier, die in 1794 – ten tijde van het schrikbewind van Robespierre – in ongenade viel. Bij zijn proces werd tot Lavoisiers verdediging aangevoerd dat zo’n groot geleerde niet op het schavot, maar in zijn laboratorium diende te staan. De rechter zou daarop gezegd hebben: “De republiek heeft geen wetenschappers nodig, en de rechtsgang mag niet vertraagd worden”, waarop Lavoisier werd terechtgesteld.

Dwaasheid is van alle tijden.

De profeet werd binnen de kortste keren afdelingshoofd. Op verzoek van de verantwoordelijke liet hij een nieuwe katalysator ontwikkelen die de concurrentie voorgoed het nakijken zou geven. “Vrij onderzoek zoals op de universiteiten gebeurt, daar doen wij niet aan. Wij zijn niet van de contraprestatie”, werd een van zijn gevleugelde uitspraken.

In 1994 kwam het product op de markt. “Dit is het grootste wat wij ooit gedaan hebben”, zei het bedrijf. De profeet beleefde zijn *finest hour* en werd uitbundig bejubeld en geïnterviewd.

Maar het werd binnen een paar weken een totaal debacle, het product werd in grote haast uit de markt genomen en de profeet moest het veld ruimen.

Innovatie kun je nu eenmaal niet bestellen.

De professor voltooide binnen de beloofde vier jaar zijn onderzoek en het resultaat mocht er wezen. Maar toen dat prachtige werk gepresenteerd werd, kreeg de profeet toch gelijk. De verantwoordelijke en de oprichter zagen er niets in. De oogst bleef daardoor beperkt tot een verzameling mooie proefschriften en een hele serie wetenschappelijke artikelen. Maar wie nu zijn weekboodschappen doet, ziet in het koelvak die in 1979 nog versmadede plantenbiefstukjes in groten getale staan. Anderen gingen verder waar het bedrijf

stopte. De professor bleef wat hij was: een door iedereen gerespecteerd onderzoeker die groot aanzien genoot.

Laten wij in Nijmegen op de 88^e verjaardag van de universiteit ons eigen Solomon's House en onze eigen professoren, medewerkers en studenten dus maar koesteren. Wij doen het zo slecht nog niet.

Nederland kan trots zijn op zijn universiteiten en op de Radboud Universiteit in het bijzonder.

- 1 Naar: Philippe Claudel, *Het onderzoek*. Uitg. de Bezige Bij, 2011.
- 2 1901: 't Hoff (scheikunde); 1902: Lorentz en Zeeman (natuurkunde); 1910: Van der Waals (natuurkunde); 1911: Asser (vrede); 1913: Kamerlingh Onnes.
- 3 Uit: Philippe Claudel, *Het onderzoek*. Uitg. de Bezige Bij, 2011.

2012

“Jullie hadden in het vorige nummer (van *KUnieuws*, 14 januari 2000) een mooi interview met Gerard Meijer. Dat is een fantastische onderzoeker. Het is maar goed dat die nog een dag per week in Nijmegen blijft. Dat is een heel sterk aspect van het onderzoek in Nijmegen. Daar mag je best mee voor de dag komen. Een gezicht krijg je ook door profile-

ring op je sterke punten.”
Roelof de Wijkerslooth
in *KUnieuws*, 28 januari 2000, tegenover Johan van de Woestijne en Paul van den Broek, respectievelijk hoofdredacteur en redacteur van *KUnieuws*.

“Ik vind het een enorme eer dat ik door de Radboud Universiteit ben gevraagd terug te komen in de functie van **collegevoorzitter**. Ik heb zoveel aan Nijmegen te danken. Als ik iets kan betekenen voor de universiteit, vind ik dat ik dat moet doen. Ik zou tegen geen enkele andere universiteit ‘ja’ hebben gezegd. Zo voel ik het.”

“De huidige voorzitter, Roelof de Wijkerslooth, heeft Nijmegen goed op de kaart gezet”. Die lijn wil Meijer voortzetten. “Zelf heb ik altijd een gevoel van trots als ik langs de campus rijd.” **Gerard Meijer** op 21 maart 2012 tegenover Annemarie Haverkamp, hoofdredacteur van VOX.

Roelof de Wijkerslooth ontvangt de **Universiteitspenning in Zilver**. Deze wordt hem verleend vanwege zijn grote verdiensten voor de versterking van de nationale en internationale reputatie van de Radboud Universiteit Nijmegen in de periode dat hij voorzitter was van het college van bestuur.

HOE EEN HAGENAAR NIJMEGEN VERKWANSELDE OM ER ZELF BETER VAN TE WORDEN

24 MEI 2012

HUN IDEE WAS EVEN EENVOUDIG ALS GENIAAL. EN TOEN DE NEVEN OTTO EN WILLEM, ZOONS van twee Brabantse zussen, het verder uitwerkten, moeten zij het gevoel gekregen hebben, dat de wereld aan hun voeten lag.

Op 8 oktober 1247 was de verpanding van Nijmegen door de Hollandse graaf Willem II aan zijn neef, graaf Otto II van Gelre, een feit. Een paar dagen eerder was Willem gekozen tot koning van het Heilige Roomse Rijk, als opvolger van de Hohenstauffer Frederik II, die door de paus was afgezet. De Rijksstad Nijmegen kreeg hij daarbij in de schoot geworpen. Hij leende daarop een bedrag van tienduizend zilveren marken van zijn rijke neef Otto en gaf hem Nijmegen in onderpand. Met dit geld werd Willem in staat gesteld zijn gezag metterdaad in zijn hele rijk te vestigen. En Otto zag zijn zeggenschap over Gelre gecompliceerd met de fiere stad aan de Waal en het hele omringende kwartier van Nijmegen.

Hun verwachtingen kwamen uit. Willem werd een jaar later door de aartsbisschop van Keulen tot Rooms-Koning gekroond en begon met de uitbouw van zijn grafelijke hoeve Haga tot paleis. De boze Nijmegenaren hadden niets op met deze handel en moesten door Otto gewapenderhand op andere gedachten worden gebracht. Vervolgens paaide hij hen met de aanvang van de bouw van de Stevenskerk. Zo werd de Rijksstad Nijmegen een Gelderse stad en de hoeve Haga een Hofstad met de Stevenskerk en het Binnenhof als nazaten van de conceptie van 8 oktober 1247.

Een geniaal idee dat de wereld aan je voeten doet liggen: dat willen wetenschappers net zo goed als politici. Maar eenvoudig is dat niet. Het idee moet immers geniaal en origineel zijn, het moet als zodanig door vakgenoten herkend en erkend worden en het moet op een maatschappelijk aansprekende en betekenisvolle manier worden uitgewerkt. Dat is nogal wat en meestal komt in dat traject ergens wel een kink in de kabel.

Dat merkte ook prof. Johan Kooij, een verdienstelijk en gewaardeerd elektrotechnisch ingenieur, gespecialiseerd in de rakettechnologie. De lancering van de Spoetnik in 1957 had hij met zijn sonore radiostem nog van commentaar voorzien. Op zoek naar wetenschappelijke erkenning stortte hij zich na zijn emeritaat in 1967 op de theoretisch-fysische aspecten van de zwaartekracht, de gravitonentheorie in het bijzonder. Maar zijn jarenlange queeste bleef zonder resultaat. In het Web of Science, waar hij wel enige sporen heeft nagelaten, is zijn H-index blijven steken op 1. In 1983 overleed hij: maatschappelijk geprezen, maar zonder de wetenschappelijke erkenning, die hij had nagestreefd.

Onze eigen mediëvist prof. Peter Raedts maakte het omgekeerde mee. Bij zijn poging de Kinderkruistocht van 1212 te herinterpreteren, ontdekte hij dat het helemaal geen kinderen waren die een kruistocht ondernamen, maar dat het ging om een opstandige beweging van armen en verdrukten. Het woord 'pueri' uit de oorspronkelijke dertiende-eeuwse teksten – dat evengoed 'horige' of 'ondergeschikte' kan betekenen als 'jongens' – was in latere versies vervangen door 'infantes', dat kinderen betekent. *The Journal of Medieval History* plaatste de studie in 1977 en de wetenschappelijke erkenning was een feit.

Toch is het veel waarschijnlijker dat u Thea Beckmans *Kruistocht in Spijkerbroek* uit 1973 hebt gelezen of voorgelezen dan dit artikel. Wij horen nu eenmaal liever het mooie verhaal dan de historische feiten, hoe correct en waar ook. Het maatschappelijk applaus voor zo'n ontdekking blijft dan uit.

Maar soms gaan maatschappelijke waardering en wetenschappelijke erkenning gelukkig wél hand in hand, al kunnen zij lang op zich doen wachten. Dat was bijvoorbeeld het lot van de patholoog Robin Warren en de klinisch microbioloog Barry Marshall. In 1982 ontdekten zij een bacterie: de *heliobacter pylori*, die volgens hen een rol speelde bij het ontstaan van maagaandoeningen als gastritis en maagzweren. Dat ging behoorlijk in tegen de gevestigde opvattingen, want maagaandoeningen werden toegeschreven aan koffie en stress. Ongeloof was dan ook hun deel. Marshall was echter zo zeker van zijn zaak dat hij in 1984 zichzelf met deze bacterie besmette. Prompt kreeg hij een maagaandoening die hij voortvarend genas met een antibioticumkuur. Toch heel overtuigend, maar het duurde nog een decennium voor hun inzicht in de medische praktijk breed werd gedeeld. In 2005 kregen zij ook de ultieme wetenschappelijke erkenning: de Nobelprijs voor de geneeskunde, 23 jaar na hun ontdekking.

Een idee erkenning en ingang willen doen vinden, dat is wat wetenschap en politiek met elkaar delen. Maar dat is wel zowat het enige. Wetenschap gedijt in internationale netwerken; politiek moet het vooral hebben van nationale of lokale legitimatie. Wetenschap bouwt meestal voort op inzichten uit het verleden; politiek kan daar juist heel stellig mee afrekenen. Politiek doet beloftes en biedt zekerheden; wetenschap mijdt juist stelligheden en het wekken van verwachtingen. Wetenschap is het werk van twintigers en dertigers; politiek is van en voor alle leeftijden. Wetenschap houdt zich bezig met de oplossing van diepgravende en door weinigen onderkende – laat staan begrepen – problemen ten behoeve van een verre toekomstige samenleving; politiek met antwoorden op breed beleefde vraagstukken in de wereld van vandaag. Wetenschap zoekt naar bewijzen voor een waarheid; politiek naar verandering van een werkelijkheid. Politiek wordt gedreven door ideologie en het afwenden van onheil; wetenschap door nieuwsgierigheid en hoop. De slagorde van politici wordt bepaald door hun inzetbaarheid, loyaliteit en presentatie; die van wetenschappers door hun diepgang, originaliteit en publicaties.

De natuurlijke biotoop van de wetenschap en die van de politiek lijken dus ver uiteen te liggen, zelfs als u deze beschouwing ontdoet van mijn wat geromantiseerde kijk op wetenschap en mijn wat cynische blik op de hedendaagse politiek. Inmenging over en weer wordt dan ook niet op prijs gesteld.

Die afstand kleurt ook de verhouding tussen de wetenschappegedreven universiteit en de politiekgedreven overheid. Maar anders dan politiek en wetenschap zijn universiteit en overheid wél op elkaar aangewezen en moet die afstand worden overbrugd.

In Nederland hebben wij die brug vormgegeven in een soort latrelatie, die voor het eerst beschreven werd in de zogenaamde HOAK-nota van minister Deetman in 1986. Uitgangspunt daarbij was dat de overheid alle (beheers)verantwoordelijkheden zou overdragen aan de universiteiten en dat de borging van de kwaliteit van onderwijs en onderzoek zou worden zeker gesteld door een door de universiteiten zelf in te richten stelsel van periodieke beoordeling door internationaal erkende deskundigen: het *peer review*-systeem.

Onze universiteiten hebben daar zeer veel baat bij gehad, niet in de laatste plaats doordat zij met die nieuw verworven lasten en lusten goed zijn omgegaan. Het Britse weekblad *Times Higher Education* stelde in december 2011 vol verbazing en bewondering vast dat vrijwel alle Nederlandse universiteiten tot de absolute wereldtop behoren.

Maar tegelijkertijd is door de opkomst van het populisme en door het krimpen van het ambtenarenapparaat, de overheid onmiskenbaar politieker geworden. De HOAK-visie van

1986 lijkt dan ook niet langer opgewassen tegen de gevolgen van de daarmee opgeroepen incidentendemocratie. De laatste jaren is er sprake van een sterk aanzwellende stroom van regels, inspecties, verplichtingen en intermediaire organisaties die op onze universiteiten wordt losgelaten. Een verkeerde en onwenselijke ontwikkeling.

Gelukkig is er nog een andere brug mogelijk tussen overheid en universiteit dan die van de wetgeving: die van de bruggenbouwers.

De wetenschappelijke achtergrond in de fysica van Angela Merkel met een H-index van 5 is beslist een steun in de rug voor onze Duitse universitaire collega's. De aanwezigheid van gemiddeld zo'n drie tot vier oud-hoogleraren in onze Nederlandse naoorlogse kabinetten draagt vermoedelijk ook bij aan enige duurzaamheid van de latrelatie overheid-universiteit.

Maar de oud-rector van de Bocconi Universiteit in Milaan, Mario Monti, spant met zijn Italië- en euroreddende professorenkabinet toch in dit opzicht wel de kroon.

Een bruggenbouwer, dat werd graaf Willem II uiteindelijk ook. Zelfs na zijn kroning tot Rooms-Koning lukte het hem niet om hetzij gewapenderhand hetzij door andere vormen van machtspolitiek alle Duitse vorsten achter zich te krijgen. Dat gebeurde pas nadat hij in 1252 huwde met Elisabeth, de dochter van de hertog van Brunswijk.

In 1254 riep Rooms-Koning Willem de Rijksdag van de nu verenigde Duitse vorsten bijeen in de keizerlijke Valkhofburcht in Nijmegen. De keizerskroon gloorde en de Nijmegenaren moeten op een spoedig herstel van hun oude status als keizerstad gehoopt hebben. Maar voor Willem ook daadwerkelijk gekroond kon worden tot keizer van het Heilige Roomse Rijk, zakte hij op een veldtocht in 1256 in het nietige Westfriese Hoogbrugge door het ijs en sneuvelde. Zijn lening loste hij nooit af en het onderpand Nijmegen verviel voor goed aan Gelre.

Het is maar goed dat slechts weinigen meer weet hebben van die gebeurtenis op 8 oktober 1247, waarbij de eerste Hagenaar het trotse en toonaangevende Europese Nijmegen verkwanselde om er zelf beter van te worden.

Het zal in ieder geval niet bekend zijn geweest bij het omvangrijke, gemengd samengestelde Nijmeegse comité dat mij een dikke twaalf jaar geleden de nieren wenste te proeven om mijn geschiktheid als voorzitter van de Nijmeegse universiteit te achterhalen. Niemand vroeg mij in ieder geval naar mijn Haagse afkomst. Maar zo'n vraag zou wel heel on-Nijmeegs geweest zijn. Hoe het ook zij, na deze ondervraging kreeg ik het vertrouwen

van het Stichtingsbestuur, mijn directe collega's, decanen, directeuren, ondernemingsraad en studentenraad en daarmee van de hele universitaire gemeenschap. En daar ben ik hun heel erkentelijk voor, want het stelde mij in staat twaalf jaar lang getuige te zijn van de zeer opmerkelijke ontwikkeling van deze bijzondere universiteit die op 5 oktober 2010 zijn voorlopig hoogtepunt vond.

Op die dag maakte het Nobelcomité bekend dat de Nobelprijs voor de natuurkunde was toegekend aan onze bijzonder hoogleraar Andre Geim en onze promotus Kostya Novoselov. Zij kregen die prijs voor hun onderzoek aan het wondermateriaal grafeen dat zij samen met de even bescheiden als voortreffelijke Nijmeegse hoogleraar in de theoretische fysica, Misha Katsnelson, en anderen kort daarvoor deels in Manchester en deels in Nijmegen hadden uitgevoerd.

Zulke dagen zijn helaas zeldzaam en gaan voorbij. Wat beklijft is iets heel anders. Want vanaf mijn eerste dag in Nijmegen kwam alles en iedereen mij vaag bekend voor, terwijl ik toch een betrekkelijke buitenstaander was. De universiteit riep bij mij een zich herhalend soort herkenning op, zoals Achterberg zo prachtig beschreef in zijn gedicht 'Nevelheim'.

NEVELHEIM

*Er woonde liefde diep bij u in huis.
De jaren maken hoeken in een mens,
zodat hij eenmaal komt te staan ergens
op een van God verlaten wegenkruis,*

*waar hij geen richting weet. Hij is abuis.
Eenzaam en leeg, zonder enig agens,
bekruipt hem daar de fluisterende wens:
ik ga weer op mijn schreden terug naar huis.*

*Reeds hebben wind en regen uitgewist
het spoor dat kronkelde door stad en land
en staan de sterren anders dan voorheen.*

*Maar 's avonds op een landweg in de mist
verrijzen de kastelen aan de kant,
die hij herkent tot in de laatste steen.*

Uit: Gerrit Achterberg, *Verzamelde gedichten*. Athenaeum-Polak & Van Gennep, Amsterdam 2003, 13e druk.

Wat ik herkende waren namen, tradities en gewoontes, die ik nu maar even omschrijf als 'de katholieke wortels' van de universiteit. Maar dat is voor velen van u geschiedenis. Toch herken ik tot op de dag van vandaag in het denken en handelen van onze studenten en medewerkers drie eigenschappen die ik – of u dat nu leuk vindt of niet – bijschrijf aan de creditzijde van het katholicisme: betrokkenheid, medeleven en een soms wat overdreven neiging tot vergevingsgezindheid.

“Besturen is pijn doen”, zei de in 2007 overleden oud-secretaris-generaal, hoogleraar en advocaat-generaal bij het Europees Hof Ad Geelhoed. Als bestuurlijke opperbeul heb ik uitbundig geprofiteerd van die Nijmeegse vergevingsgezindheid.

Wat zo uiteindelijk bij mij beklijft, zijn de in al die jaren ondervonden hartelijkheid, collegialiteit en ongedachte vriendschap van voorgangers, collega's, medewerkers, disgenoten, decanen, hoogleraren, studenten, portiers, promovendi en veel, heel veel anderen. Daarvoor ben ik u intens en blijvend dankbaar, in het bijzonder mijn eigen Elisabeth van Brunswijk.

CURRICULUM VITAE

Jonkheer ir. R.J. de Wijkerslooth de Weerdesteyn,
geboren op 18 oktober 1946 te Den Haag.

Roelof de Wijkerslooth haalde het diploma gymnasium bèta op het Utrechts Stedelijk Gymnasium. Daarna studeerde hij chemische technologie (M.Sc.) aan de Technische Universiteit Delft en bedrijfseconomie (BA) aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Hij begon zijn loopbaan bij het ministerie van Economische Zaken, waar hij van 1972 tot 1974 beleidsmedewerker was bij het directoraat-generaal voor de industrie. Daarna werkte hij zeventien jaar bij Unilever, waar hij verschillende functies vervulde op het gebied van research, engineering en operationeel en strategisch management.

Van 1991 tot 2000 was hij directeur-generaal Wetenschappen op het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

In mei 2000 werd hij benoemd tot voorzitter van het college van bestuur van de Radboud Universiteit.

Sinds 1 januari 2008 is hij tevens kamerheer van H.M. de Koningin in de provincie Gelderland.

Roelof de Wijkerslooth is Officier in de Orde van Oranje-Nassau.